

emporia SMART.3

Veiledningsbok

Denne veiledningsboken kan kjøpes fra emporia Telecom for EUR 18,90 (+ forsendelseskostnader).
order@emporia.at
+43 732 777717-0

Juridisk merknad:

emporia Telecom GmbH & Co KG
Industriezeile 36 · 4020 Linz ·
Austria
www.emporia.at

Idé og gjennomføring:

Sigrid Prammer
Karin Schaumberger

Copyright © 2019 by emporia
Telecom. All rights reserved.

Veiledningsboken

Din vei inn i smarttelefon-verdenen ble påbegynt av emporia innenfor rammene av digitaliseringsoffensiven. Den er til hjelp for alle som vil bruke en smarttelefon for første gang.

Se også i installasjonshåndboken som fremfor alt viser igangsettingen, inkl. grunninnstillinger.

Programvaren i emporia-produktene forbedres løpende. Derfor kan det forekomme avvik i beskrivelsene eller bildene i denne boken.

I kursboken arbeider vi med følgende punkter:

- **Tips!** Anvisninger fra forfatterne som du skal følge i praksis.
- **Oppgaver til å tenke over.** På slutten av hvert kapittel fins det oppgaver til å øve og reflektere over det du har lært. Oppgavefasit fins på www.emporia.eu/faq
- **Det jeg merker meg!** Plass til egne notater.
- **Viktige begreper angående temaet.** Er avmerket med rødt i teksten og gjør at du kan orientere deg om relevante begreper.
- **Inntastingsfelter.** Ord med fete typer finner du igjen i **emporiaSMART**.
- **Lydskrift.** Engelske fagtermer, som brukes stadig oftere i hverdagen, fins i lydskrift i fotnoter.

007 Hvordan betjener jeg smarttelefonen med berøringsskjermen?

Betjening av tasten	008
Trykke	011
Dra sidelengs	012
Zoom	013
Tastatur på skjermen	014

019 Hvordan er emporia APP oppbygd?

Hjem	021
Personlig side	024
App-side	025

027 Hvilke funksjoner har emporiaAPP?

Telefon	028
Telefonkatalog	030
Meldinger	034
Kamera	039
Fotoalbum	042
Info-Center	046
Alarm	047
Kalender	048
Kalkulator	050
Touch-Trainer	050
Nettleser	052

Vær	054
E-post	056
Hurtiginnstilling	060

065 Hva trenger smarttelefonen for å kunne brukes?

Maskinvare og operativsystem	066
Abonnement og nettverksoperatører	068
Betydningen av G, GB, SIM og SD	073

077 Hvordan kobler jeg til Internett?

Mobil datatilkobling	081
Forbindelse til et sikret Wi-Fi-nettverk	082
Forbindelse med et åpent Wi-Fi-nettverk	083
Datatilkobling i utlandet	084

087 Hvordan ser jeg om smarttelefonen er klar til å brukes?

Signalstyrke	089
Ladeindikator	092

095 Hva er apper, Google og Google Services?

Google	097
Google Play Store	100
Google Assistant	102

105 Hva kan man gjøre med WhatsApp?

113 Hvordan navigerer jeg med Google Maps?

121 Hva er oppdateringer, og må jeg da gjøre noe?

Oppdateringer fra Google Play Store	122
Emporia systemoppdatering	124

127 Hva må jeg passe på for at smarttelefonen min skal være sikker?

Varsler	129
Farer på Internett	130
Sørge for sikkerheten selv	132

Hva venter meg
i denne brosjyren?

Du har din første smarttelefon¹⁾ i hånden.
Du har mange spørsmål.

Hva skal jeg gjøre? Hvordan betjene uten taster? Hvor skal jeg trykke og hvordan kommer jeg tilbake?

Denne veiledningsboken svarer på spørsmålene dine ved å forklare nærmere de grunnleggende egenskapene til Android-smarttelefonen. På følgende sider finner du de viktigste bruksmulighetene til smarttelefonen lett og forståelig forklart.

Formålet med brosjyren er å bringe denne nye teknologien nærmere slik at du ikke lenger er redd den. For det virker vanskeligere å bruke smarttelefonen enn det egentlig er!

Gå ned i denne nye "smarte" verdenen! Du vil se at det snart blir lekende lett å bruke smarttelefonen.

1) Smarttelefon [Smartfon]

Også fru Berg og herr Vik har kjøpt seg sin første smarttelefon!

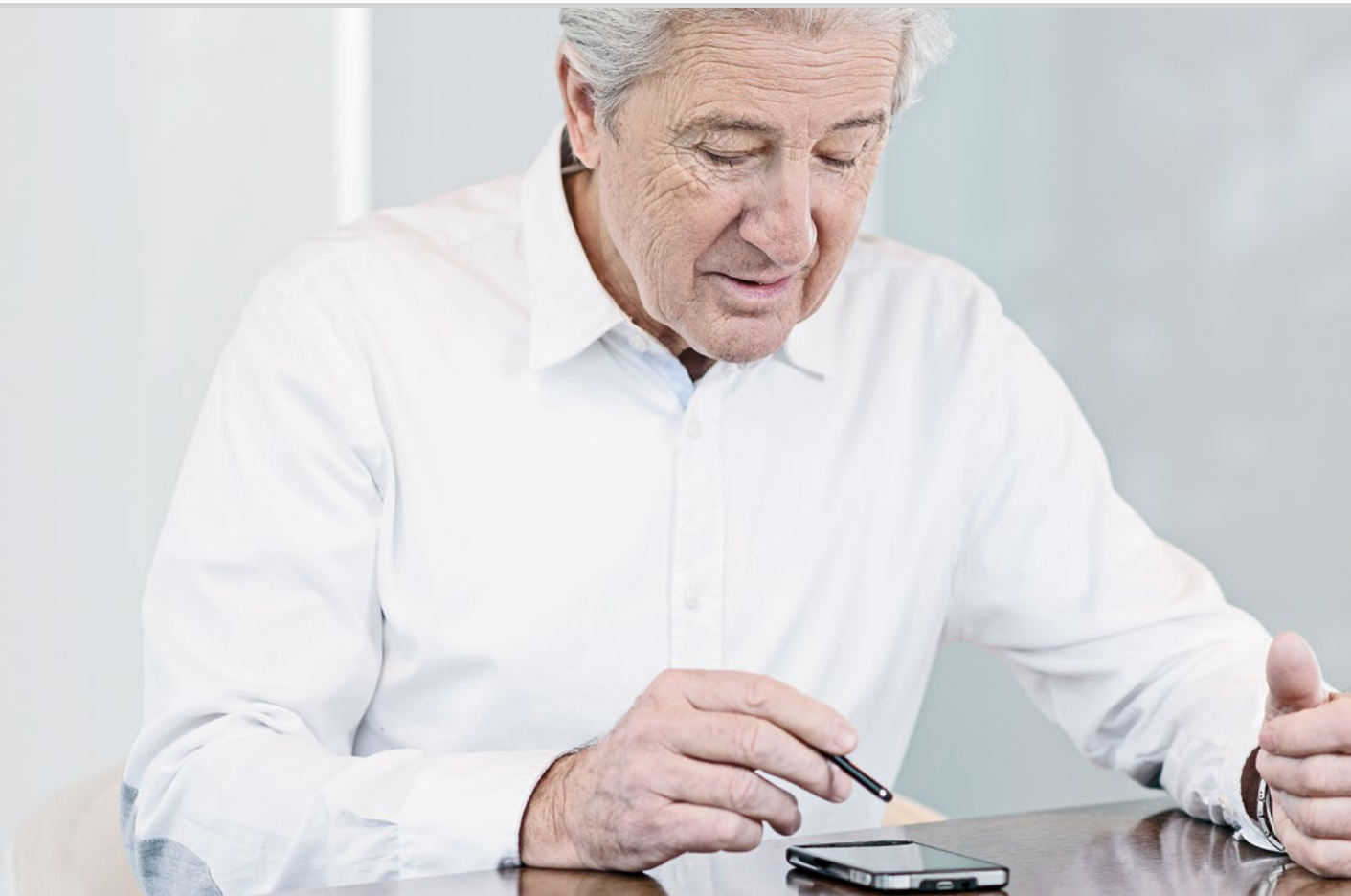
Etter at du har slått den på for første gang, finner du begeistret ut at mye alt virker kjent! Og det fra datamaskinen din og den forrige mobiltelefonen din. Av det kan du slutte: En smarttelefon er en blanding av en datamaskin og en mobiltelefon.

Likevel svirrer det mange spørsmål rundt i hodene på fru Berg og herr Vik:

- › Hva kan smarttelefonen min?
- › Hva må jeg passe på når jeg bruker den?
- › Kan jeg ødelegge den?
- › Betjene uten taster?
- › Hvorfor snakker alle om apper?

Du ser at du ikke er alene om å ha spørsmål! For både gamle og unge som bruker en smarttelefon for første gang, har de samme spørsmålene. Følg nå fru Berg og herr Vik på deres "smarte" oppdagelsesreise og ikke glem: Ingen blir født utlært!

Hvordan betjener jeg smarttelefonen med berøringsskjermen?

008 Betjening av tasten

011 Trykke

012 Dra sidelengs

013 Zoome

014 Tastatur på skjermen

Øvelse gjør mester!

Skjermen på smarttelefonen er en **berøringsskjerm**. Touchscreen er engelsk for berøringsskjerm. Denne skjermen reagerer på berøringer med fingrene eller en spesiell penn.

Du arbeider altså direkte på smarttelefonens skjerm.
Prøv selv - det er enkelt og morsomt!

Betjening av tasten

Også når en smarttelefon betjenes via den berøringfølsomme skjermen, berøringsskjermen, fins det likevel et par ekte taster!

1 Av-/på-tast

Hvert apparat trenger naturligvis en tast til inn- og -utkobling, det er den korte tasten på siden av smarttelefonen. Den har to funksjoner:

- › **Lang trykking:** Trykker du tasten lenger enn to sekunder, slår du apparatet helt på eller av.
- › **Kort trykking:** Trykker du tasten på den påslåtte tasten kort, deaktiveres berøringsskjermen og blir dermed svart. Smarttelefonen er ikke slått av, men er i hvilemodus for å spare strøm. Trykk på/av-tasten kort for å aktivere apparatet. Nå er berøringsskjermen følsom igjen og reagerer på berøring.

2 Volumtast

Du regulerer lydvolumentyrken med den lange tasten på siden av smarttelefonen. Trykker du oppe, blir tonen høyere, trykker du nede, blir tonen lavere.

Tips!

Trykk ganske enkelt volumtasten hvis telefonen ringer og du vil slå ringetonen raskt av. Ringingen opphører, men anropet er ikke avbrutt. Nå kan du i ro og mak avgjøre om du vil motta eller avvise anropet. Slik kan du også slå alarmen lydløs.

3 4 5 Navigasjonstaster

På nedre skjermrand fins nok en ekte tast, den såkalte **3 Home-tasten** . Denne tasten fører deg alltid tilbake til Hjem når du trykker den kort. Men **Google Assistant** åpnes hvis du trykker lenge på den.

Les mer i kapittel »Google Assistant« fra side 102.

Til høyre og venstre for Home-tasten er det to navigasjonstaster til som du gjenkjenner på det trykte symbolene.

- > **4 Tilbake-tast:** Trykker du på , tar du et skritt tilbake og angrer på forrige handling.
- > **5 Meny-tast:** Trykker du på , vises alle aktive funksjoner på smarttelefonen i overlappende vinduer. Bla gjennom funksjonene, lukk enkelte eller alle på én gang!

Nødtast

Nødtast

På baksiden av smarttelefonen fins nødtasten. Den kan være til stor hjelp i nødsituasjoner, men må først aktiveres og konfigureres. Tasten er slått av på nye telefoner, siden denne funksjonen kun fungerer effektivt når den er tilpasset behovene dine. I installasjonshåndboken er det beskrevet hvordan man stiller inn nøddropstasten.

Energisparemodus

Når du ikke bruker telefonen en bestemt tid, skifter skjermen automatisk til energisparemodus og blir svart. Det er nødvendig for å hindre unødvendig strømbruk eller ufrivillige angivelser på displayet. Du aktiverer skjermen ved å trykke kort på av-/på-tasten.

Hovedsakelig er smarttelefonen innstilt slik at berøringsskjermen blir svart etter 30 sekunder uten angivelser. Denne varigheten kan du forandre under Innstillinger-Skjerm-Hvilemodus.

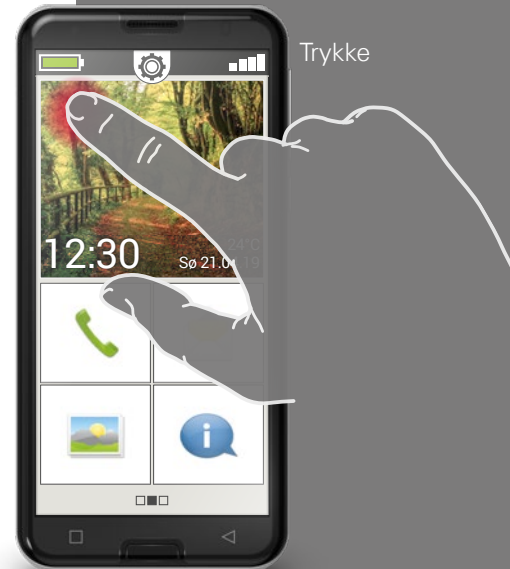
□ Trykke

Vanlige taster og en berøringsskjerm fungerer på ulike måter. – Vanlige taster er som brytere: De reagerer når de trykkes hardt nok inn. En berøringsskjerm reagerer ikke på trykk, men registrerer hudens kapasitive spenning når du berører den med en finger. Denne spenningen avbrytes når du fjerner fingeren fra skjermen - det reagerer smarttelefon-skjermen på. Det er uvesentlig hvor hardt du trykker! Legg fingeren på skjermen uten trykk slik at det oppstår en entydig kontaktflate mellom finger og glass. Når du tar fingeren vekk, reagerer skjermen og utfører ønsket handling.

Tips! Betjen fortrinnsvis med pekefingeren, den har best finmotorikk.

Trykk og hold

Ofte reagerer et bildelement annerledes når det ikke bare trykkes, men trykkes lenger. Det kalles **trykk og hold**. Ofte kan også et **dobbeltklikk**, dvs. å trykke raskt to ganger etter hverandre, framkalle en annen reaksjon enn ett trykk.

Dra sidelengs

□ Dra sidelengs

Ønsker du å lese den skjulte teksten på skjermen?

Ønsker du å bla om som i et fotoalbum? Da må du dra sidelengs.

Berør smarttelefonens skjerm med fingeren og trekk fingeren i ønsket retning. Innholdet følger fingeren. Merk at fingeren alltid må være i kontakt med skjermen mens du drar.

Legg pekefingeren konstant på skjermen med et lett trykk. Det er unødvendig å trykke hardt. Berører du skjermen nølende, kan dette tolkes som trykking. Det anbefales ikke å dra sidelengs raskt slik at bildeinnholdet ruller videre på egen hånd. Da mister du kontroll! Det er bedre å skyve bildeinnholdet kontrollert uten rykk.

Tips!

Retningen man kan dra i, varierer med bildeinnholdet. Bare prøv det!

□ Zoome

Ønsker du å se bilder i større detalj eller kan du ikke lese tekst nøyaktig?

Med smarttelefonen kan du **zoome inn** eller **ut** innhold på skjermen.

Berør skjermen med tommelen og pekefingeren samtidig.

- Skyv begge fingrene fra hverandre for å zoome inn.
- Skyv fingrene mot hverandre for å zoome ut.

Under bevegelsene må fingrene alltid være i kontakt med skjermen.

Føler du deg ennå ikke sikker i bruk av fingerbevegelsene?

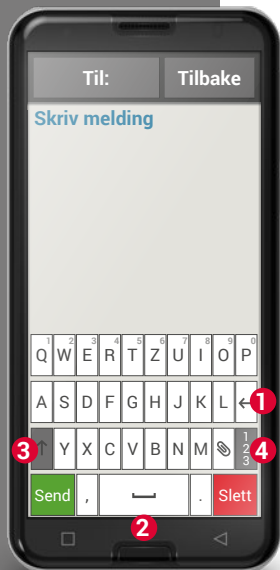
Øv steg for steg med **Touch Trainer**, en App fra emporia. Slik blir du en mester til å trykke, dra og zoome ved å dreie hånden.

Zoome

QWERTZ-
tastatur i
vertikalt format

□ Tastatur på skjermen

Vil du skrive en SMS eller sende en e-post? Da trenger også smarttelefonen et tastatur. Må du **skrive inn tekst** og du trykker på et inntastingsfelt, vises programvaretastaturet automatisk nederst på skjermen.

Som standard vises et tastatur som er oppbygd som et datamaskintastatur. Dette kaller man **QWERTZ-tastatur**, som de første seks bokstavene i den første tastaturlinjen.

Ofte brukte taster er linjeskift **1** og mellomrom **2**.

Man skifter til store bokstaver med pilen som peker opp **3**.

man åpner tastaturet for tall og symboler med emoticons (smileys) »123« **4**¹⁾.

QWERTZ-tastaturet består av fire linjer som viser bokstaver og diverse tegn. Tastaturets nøyaktige innhold kan forandres iht. bruksområde, fordi tegnene tilpasses formålet.

I den første linjen er **tastene konfigurert for to tegn**: med et kort trykk angis bokstaven. Når du **trykker og holder** (dvs. ikke fjerner fingrene), skriver du et tall.

Også andre bokstaver, fremfor alt vokalene, kan vise flere tegn når de trykkes og holdes. Slik finner du f.eks. omlyder eller spesialtegn i andre språk.

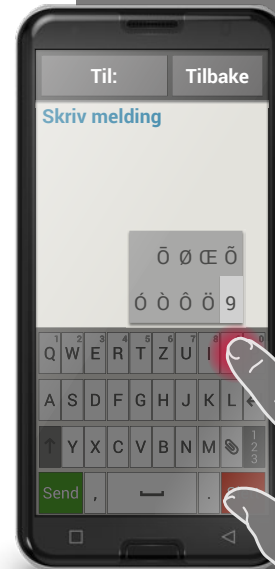
Trykk og hold "o" for å skrive "ö". I tilleggstataturet, som nå blir synlig, har tallet 9 lys bakgrunn og er dermed valgt. Løfter du fingeren, skriver du 9 i teksten. For å velge "ö" drar du fingeren mot venstre til "ö" har lys bakgrunn og løfter først da fingeren fra skjermen.

Tips! Ofte er det vanskelig å treffe de riktige bokstavene når du skriver. Men prøv å skrive med en emporia stylus-penn! Det er raskere og enklere å skrive med pennen.

Du kan også holde smarttelefonen på tvers. Da vises tastaturet over hele skjermen. Tastene er bredere og lettere å treffe.

Tips! Hvis indikatoren dreies automatisk når du holder smarttelefonen på tvers, kan du se i **Innstillinger** under **Skjerm**.

I inntastingsfeltet ser du en loddrett blinkende strek. Det er inntastingsmerket, også kalt cursor. Teksten skrives inn der cursoren står. Hvis du vil rette tastefeil, kan du flytte inntastingsmerket til teksten som alt er skrevet. Trykk på et sted i teksten. Da hopper cursoren dit. Du kan også lett endre tastefeil uten å slette hele teksten med Slett-tasten.

Tastatur for tegn,
symboler og
emoticons

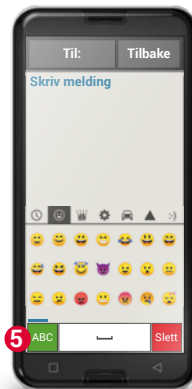

Det fins flere ulike tastaturer. Du kan hente dem fram med de grå tastene:

- 1 Skift til tastaturet med **store bokstaver**.
- 2 Åpne tastaturet med tall og tegn.
- 3 Her kan du gå videre til andre **symboler** og til tastaturet med **emoticon**-symboler **4**.
- 5 Her kan du gå tilbake til bokstavgastaturet.

Tips! Trykk kort på inntastingsfeltet hvis du vil skrive teksten uten at tastaturet vises.

Tastatur med
· Tall og tegn
· Symboler
· Emoticon

1) Dra sidelengs fra høyre til venstre på Hjem for å åpne App-siden. Åpne appen **Touch Trainer** under **Alle apper** og betjen via skjermen. Hva syntes du var lett, hva er vanskelig?

---

2) Trykk på fotosymbolet på Hjemskjermen for å åpne fotoalbumet.

Trykk lenger på et av bildene i bildeoversikten (trykk og hold). Hvilken indikator ser du, og hva er forskjellen i forhold til når du trykker kort på et bilde?

---

3) Åpne et bilde i fotoalbumet og zoom inn på det. Du kan også zoome inn eller ut på et bilde ved å dobbeltklikke på det.

Det jeg merker meg!

Hvordan er emporia APP oppbygd?

021 Hjem

024 Personlig side

025 App-side

Den er enkel!

Har du alt installert emporiaApp?

Da ser du alt emporia-looken med det enkle brukergrensesnittet, som vist på neste side.

Tips!

I installasjonshåndboken er det beskrevet hvordan du installerer og konfigurerer emporiaApp.

emporiaAPP organiserer smarttelefonen med tre hovedsider:

- › **Hjem:** Her fins som standard grunnfunksjonene Foreta anrop, SMS og fotoalbum, samt info-center med varsler og enhetsindikatorer.
- › **Personlig side:** Her er yndlingskontaktene dine lagret som favoritter, samt innboks og nødanropsfunksjon.
- › **App-side:** Sju utvalgte apper er direkte tilgjengelige, alle andre apper er tilgjengelige i en liste.

Det er tre kvadrater nederst på skjermen. Den midterste boksen er full når du befinner deg i Hjem. Drar du fra venstre til høyre over startsidene, går du til den personlige siden og venstre boks fylles. Vises app-siden, er høyre boks full.

□ Hjem

Hjem, også kalt, homescreen, er utgangspunktet for smarttelefonen.

Hjem består av følgende elementer:

- > **1** Bakgrunnsbilde: Bakgrunnsbildet er et dekorativt bilde og kan stilles inn av brukeren.
 Klokkeslett, dato og vær er lagt inn i bildet. Trykk inn og hold gjeldende element hvis du ønsker å endre dette.
- > **2** Under bakgrunnsbildet er det fire feltet som kan forhåndsinnstilles med følgende funksjoner:
  - Foreta anrop og kontakter (se side 028)
  - Meldinger (se side 034)
  - Fotoalbum og kamera (se side 039)
  - Info Center (se side 046)

Ønsker du å koble andre funksjoner til Hjem-siden?

Ikke noe problem! Trykk på et av feltene i ca. 3 sekunder og velg ønsket funksjon fra en liste.

- > **3 Hurtiginnstillinger:** Øverst i midten er det et tannhjulsymbol .

Når du trykker på det eller trekker det ned, åpner du

Hurtiginnstillingene.

Her har du oversikt over de viktigste funksjonsinnstillingene til emporiaAPP, samt en direkte forbindelse til enhetsinnstillingene.

- > **4 Verktøylinje:** Følgende symboler kan vises øverst på skjermen når tilsvarende funksjon på telefonen er aktivert:

Batterisymbol: Informerer om ladestatus

Alarm: Alarmen er slått på

Lydløs: Lydprofilen lydløs er slått på

Signalstyrke: Informerer om mottak

Flymodus: Flymodus er slått på

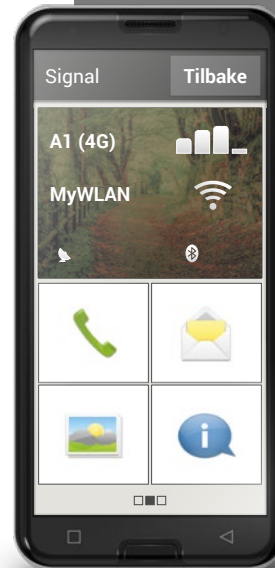
Trykker du på batterisymbolet , vises ladenivået i prosent.

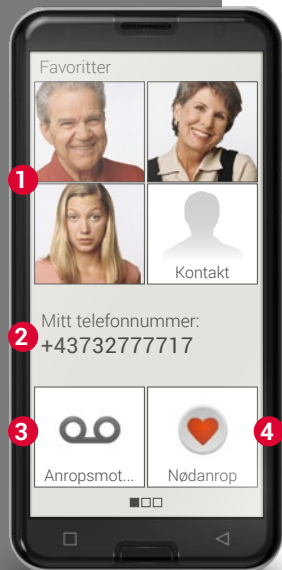
Trykker du på signalstyrkesymbolet , åpnes det utvidede indikatorfeltet. Der fins det informasjon om Internettdekningen, datatilkoblingen, Wi-Fi-forbindelsen m.m.

Følgende symboler kan vises i det avansert indikatorfeltet:

- GPS er slått på
- GPS er slått på og registrerer posisjonen
- Bluetooth er slått på
- en Bluetooth-enhet er koblet til
- Informerer om roaming: I fremmede nettverk kan tilleggs kostnader påløpe
- Wi-Fi: Koblet til W-Fi-nettverk
- Wi-Fi: Ikke koblet til Wi-Fi-nettverk
- Øretelefoner: Øretelefoner eller eksterne høyttalere er satt inn
- Viderekobling: Viderekobling er aktivert

I tillegg til Hjem-siden beskrevet over, er det også en stor side til venstre og høyre: til venstre den personlige siden og til høyre app-siden.

□ Personlig side

Man organiserer gjerne sine personlige saker på et sentralt sted - så også på smarttelefonen. Du når den personlige siden når du drar fra venstre til høyre over Hjem-siden. Her kan du lagre yndlingskontaktene dine, se ditt eget telefonnummer, høre på innboksen og bruke nødanrop.

I installasjonshåndboken er det beskrevet hvordan man konfigurerer hurtigvalgstastene.

- › **1 Favoritter:** Her kan du lagre fire kontakter som du ofte ønsker å ringe til.
- › **2 Mine numre:** Her vises ditt eget telefonnummer automatisk. Trykker du på det, kan du sende, kopiere eller redigere nummeret.
- › **3 Innboks:** Her kan du ringe innboksen din.
- › **4 Nødanrop:** .Produsenten har slått av nødanropsfunksjonen. Informasjon om funksjon og konfigurering fins i installasjonshåndboken.

□ App-side

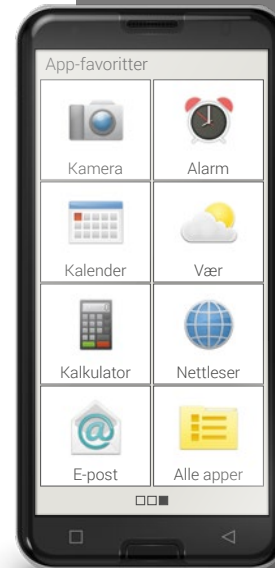
Apper gjør en smarttelefon til en liten altnullmann. På app-siden er det tilgang til alle apper som er installert på smarttelefonen. Gå til app-siden ved å dra fra høyre til venstre over Hjem-siden.

På denne siden kan du ha appene du ønsker å bruke mest personlig.

Ønsker du å vise en annen app på denne siden? Trykk på et av feltene i ca. 3 sekunder og velg ønsket funksjon fra en liste.

Det åttende feltet til høyre under **Alle apper** åpner en liste over samtlige apper som er tilgjengelig på smarttelefonen.

Funksjonene du har installert med emporiaAPP, er sammenfattet på begynnelsen av listen. Deretter følger alle andre apper som alt var installert på smarttelefonen, i alfabetisk rekkefølge.

Hvilke funksjoner har emporiaAPP?

030 Telefonkatalog

034 Meldinger

039 Kamera

042 Fotoalbum

046 Info-Center

047 Alarm

048 Kalender

050 Kalkulator

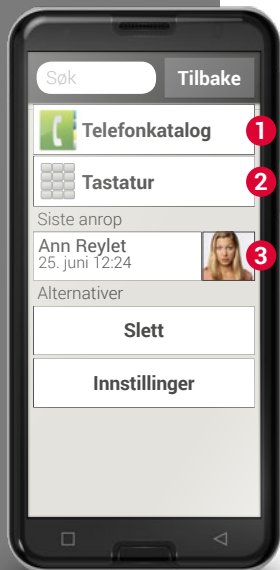
050 Touch-Trainer

052 Nettleser

054 Vær

060 Hurtiginstillinger

Lommelykt 060; Lydløs 061; Wi-Fi 061; Bluetooth 062;
Mobildata 063; Flymodus 063; Sted (GPS) 063

☐ Telefon

Med denne appen kan du foreta anrop og administrere kontaktene dine. Det å foreta anrop er telefonens hovedformål, også når man med en smarttelefon har pakket mange forskjellige funksjoner i en enhet.

Et telefonnummer for en samtale kan angis på mange måter:

- > **1 Telefonkatalog:** Velg en kontakt fra listen og trykk på navnet.
- > **2 Talltastatur:** Angi nummeret med talltastaturet og velg **Anrop**.
- > **3 Siste anrop:** Velg en kontakt fra listen over de siste anropene. Tapte anrop vises i listen helt øverst og er merket med en rød søyle.

> Besvare eller avvise anrop

Når du blir oppringt, kan du besvare anropet med et kort trykk på tasten

 eller avvise anropet med et kort trykk på tasten .

> Alternativer under samtalen

 Høytaler

 Bluetooth

 Hjem

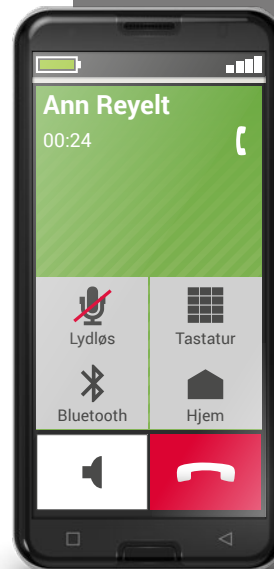
 Lydløs

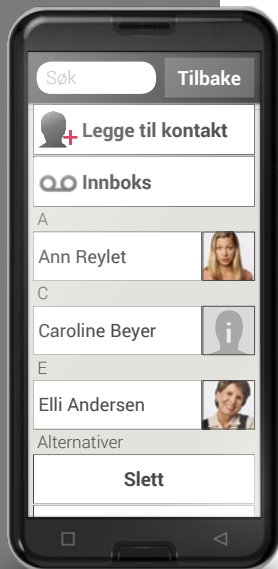
 Tastatur

> Tøm anropslogg

Velg **Slett** for å fjerne elementer fra listen over siste anrop.

Trykk så på boksene ved siden av visningen for å velge disse og så på der røde tasten **Slett** for å slette de merkede anropene.

☐ Telefonkatalog

Telefonkatalogen viser alle tilgjengelige kontakter på telefonen. Til forskjell fra tastetelefonen omfatter en kontakt mer enn telefonnummeret. Du kan også lagre et foto av personen, e-postadresser og fødselsdato.

› Søke kontakt

I telefonkatalogen vises alle lagrede kontakter i en alfabetisk liste. Trykk på et navn i listen for å ringe kontakten.

Tips!

Gå nedover i kontaktlisten ved å dra over symbolknappene til høyre på skjermen. Når man drar over navneområdet, kan man utløse et anrop ved et uhell.

Blir det for vanskelig å lete i listen fordi du har lagret svært mange kontakter, kan du angi de første bokstavene i navnet til kontakten du søker i søkefeltet. Et passende utvalg listes opp.

> Åpne kontakt

Ønsker du å åpne en kontakt, trykk på bildet **1** for kontakten og så på i-symbolet **2**.

Kontakten vises med kontaktinfo, mobilnummer, fasttelefonnummer, e-postadresse og fødselsdato.

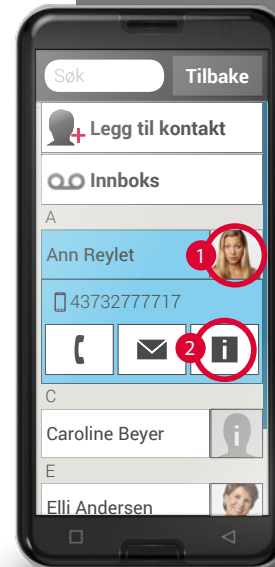
- Berører du en tast på listen, gjennomføres tilhørende handling, f.eks. trykker du et telefonnummer, starter et anrop.
- Under alternativer fins **Send melding**, **Send kontaktinformasjon**, se **Anropsloggen** til denne kontakten, **Merk som favoritt** eller **Slette** kontakten.

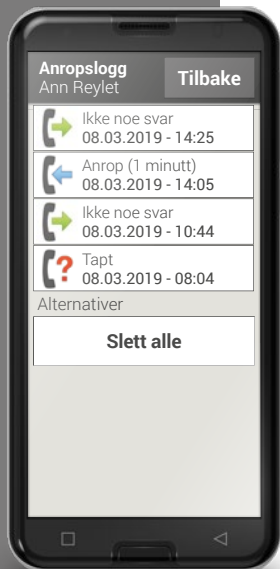
> Rediger kontakt

Velg **Rediger** hvis du ønsker å endre informasjonen for en kontakt. Trykk så f.eks. telefonnummeret, endre og lagre angivelsen.

Tips!

Før du lukker kontakten, trykk tasten **Lagre** for å lagre alle endringer.

› **En kontakts anropslogg**

I anropsloggen ser du alle telefonsamtaler med denne kontakten.

Her ser du alle telefonsamtaler med denne personen:

På hvilken dag det ble ringt, på hvilket klokkeslett, hvor lenge samtalen varte, ble du oppringt, ringte du denne personen eller var det et tapt anrop?

 Utgående samtale (varighet)

 Innkommende samtale (varighet)

 Tapt anrop

› **Legg til ny kontakt**

Ønsker du å opprette en ny kontakt, trykk på **Telefonkatalog** og så på **Legg til kontakt**. Nå kan du legge til fornavn, etternavn, telefonnummer og annen informasjon om kontakten.

1) Angi et telefonnummer med talltastaturet og ring.

---

2) Aktiver handsfree-funksjonen under samtalen.

---

3) Åpne en kontakt i **Siste anrop** og les når anropet ble gjort i anropsloggen.

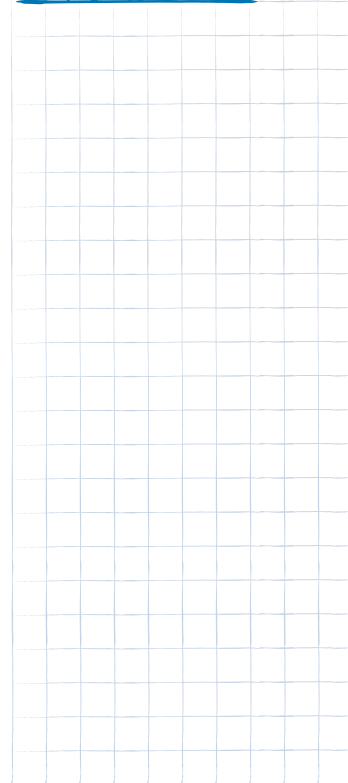
4) Lagre en ny kontakt.

---

5) Legg noe nytt til en eksisterende kontakt, f.eks. et bilde.

Det jeg merker meg!

□ Meldinger

Med denne funksjonen kan du sende og motta tekstmeldinger (SMS) og bildemeldinger (MMS).

I dag brukes ofte Messenger¹⁾-tjenester istedenfor SMS. Likevel er SMS alltid praktisk, f.eks. når du ønsker å sende en tekstmelding til en kontakt uten smarttelefon. SMS fungerer også når man ikke har datadekning.

> Skrive melding

Velg **Skriv melding**. Angi teksten med tastaturet på skjermen.

Tips! Trykk på tastatursymbolet hvis skjermtastaturet ikke åpnes automatisk **1**.

> Send melding

Angi en mottaker som du skal sende melding til.

Velg tasten **Til** eller **Send** på tastaturet.

Du kan søke etter mottakeren blant kontaktene, angi et telefonnummer via tastaturet eller velge et nummer fra de siste anropene.

1) Messenger [Messensjer]

› Lese melding

Et varsel viser når du har mottatt en ny melding. Trykk på en ny melding i **Meldinger**. Du kan også trykke på varselet selv for å åpne den nye meldingen.

› Forkaste melding

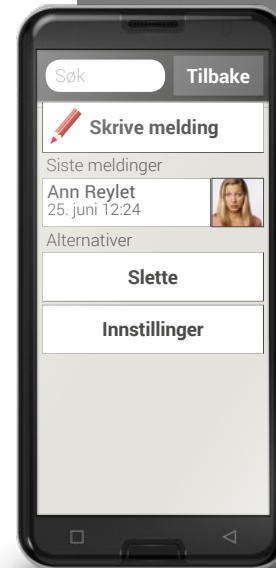
Du kan når som helst avbryte skrivingen av en melding for å bruke en annen funksjon. Når du igjen skifter til **Skrive melding**, vises den påbegynte meldingen.

› Slette meldinger

Dra sidelengs til slutten av listen over de siste meldingene og trykk **Slett**. Velg bort meldingene ved å trykke på boksen ved siden av meldingene. Fjern de merkede meldingene ved å velge det røde tasten **Slett** og bekreft med **Ja**.

› Viderevende melding

Åpne meldingsloggen du ønsker å viderevende en melding fra. Trykk på ønsket melding og velg **Viderevend** i alternativene. Teksten overføres til en ny SMS. Du kan likevel redigere teksten, legge til mottakere og sende meldingen.

Tips!

Info Center

til emporiaAPP
sammenfatter varsler
fra forskjellige kilder.

Slik har du bedre oversikt
og ser alle anvisninger.

> Hva er forskjellen på SMS, MMS, e-post, Messenger og Notification²⁾?

SMS er et format for korte meldinger (Short Message Service) og tillater bare tekst i meldingen.

MMS (Multimedia Messaging Service) er en SMS der små datamengder, f.eks. bilder, kan legges ved.

E-post er meldingsystem man hovedsakelig kjenner fra datamaskiner. Du trenger en e-postadresse til dette.

Messenger er apper som ble utviklet til bruk på smarttelefon. Det fins mange ulike Messenger-apper, f.eks. Whats App.

Notifications¹⁾ kaller man varsler som smarttelefonen bruker til å informere deg om aktiviteter på mobilen.

1) Notification [Notifikeisjon]

1) Skriv en tekstmelding og send den til en kontakt.

---

2) Les en SMS du har mottatt.

---

3) Videre-send en SMS som du har mottatt, til en kontakt.

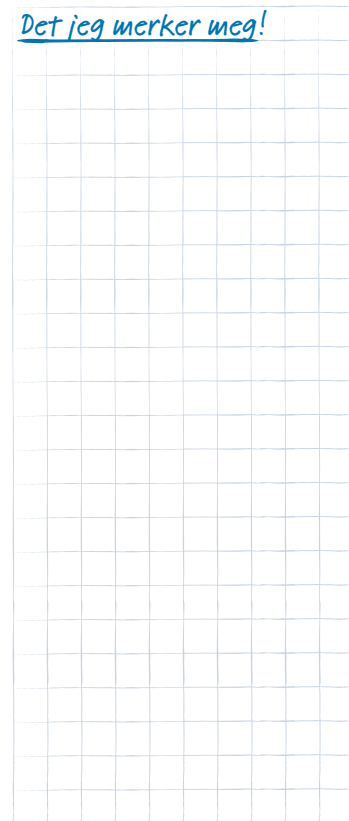
4) Slett en enkelt melding i et samtaleforløp.

---

5) Slett alle SMS-er i et samtaleforløp.

Det jeg merker meg!

Vennligst smil.

Bilder, videoer og selfier

Hver dag byr på mange vakre øyeblikk. Fang disse øyeblikkene med smarttelefonen i form av bilder og videoer og del dem med dine kjære.

Send eller motta opptak ved hjelp av apper spesialutviklet for dette (f.eks. WhatsApp) eller et e-postprogram.

Du kan også ta opp korte videosekvenser med smarttelefonen. For dette kan man gå til et **videokamera**.

Du har sikkert sett at noen trekker smarttelefonen vekk med én hånd – denne personen tar selfier.

En selfie er et **selvportrett**. Man prøver å få tilstrekkelig avstand mellom smarttelefonens kamera og sitt eget ansikt. Slik får man kule **øyblikksfotografier** av enkeltpersoner eller grupper.

Prøv det! Selfier er gøy!

□ Kamera

Med denne funksjonen kan du ta bilder, videoer eller selfies.

> Hvordan slår jeg på kameraet?

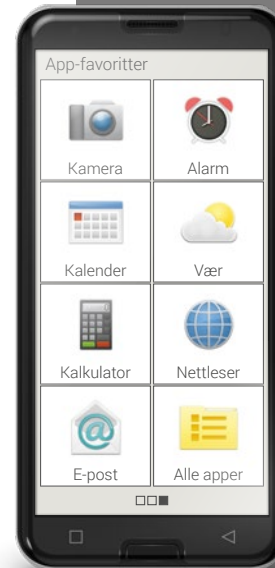
Du har flere muligheter:

- **App-siden:** Åpne app-siden ved å dra fra høyre til venstre på Hjem-siden. Trykk så på kamerasymbolet, og **Kamera**-appen åpnes.
- **I fotoalbumet:** Åpne fotoalbumet på homescreen og trykk på **Ta bilde**.

Når kameraappen åpnes for første gang, vises spørsmålet **Vil du huske bildestedene?** på skjermen. Med denne funksjonen kan du lagre bildestedet sammen med bildet.

Så viser smarttelefonen hvor bildene dine ble tatt. Dette er en flott mulighet til å minnes bildestedet også etter lang tid.

Svar **Ja** hvis du ønsker at stedet skal lagres automatisk. Ellers med **Nei takk**.

> Hvordan tar jeg bildet?

Skjermen viser automatisk aktuelt motiv. Altså motivet som du når som helst kan danne med objektivet.

Ellers ser du, visuelt framhevet, ulike meny punkter for innstilling av bildetakingen. Med disse innstillingene får du høy bilde kvalitet.

- 1 **Zoom:** Med tastene **+** og **-** kan du velge bildeutsnittet du vil fotografere.
  - med **+** zoomer du bildet nærmere (= forstørre)
  - med **-** zoomer du bildet ut (= forminske)
- 2 **Blits-innstillinger:** Velg mellom **Blits på**, **Blits av** eller **Automatisk blits** ved å trykke på blitssymbolet .én eller flere ganger. I det siste tilfeller slås blitsen på når lyset i omgivelsene er for svakt.
- 3 **Utløser:** Ta et bilde ved å trykke på kamerasymbolet på den blå tasten.
- 4 **Alternativer:** Koble om til **Fremre kamera** for å ta en selfie eller på **Videomodus** for filmopptak. Du kan også justere bildestørrelsen som fotografiene ble tatt i.
- 5 **Fotoalbum:** Her er en miniatyrfremstilling av det siste bildet/videoen du tok. Trykk på dette og gå direkte til fotoalbumet.

> Hvordan tar jeg en selfie?

Ønsker du å ta en selfie, gå i **Alternativer** fra det bakoverrettede kameraet (på smarttelefonens bakside) til **Fremre kamera** (på smarttelefonens framside). Slik ser du som i et speil på skjermen, og det blir mye lettere å ta selfien!

Tips!

Trykk på skjermen hvis ikke kameraet automatisk blir skarpt.
Nå prøver kameraet å bli skarpt.

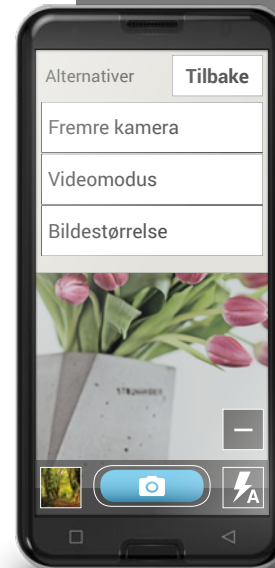
> Hvordan lager jeg en video?

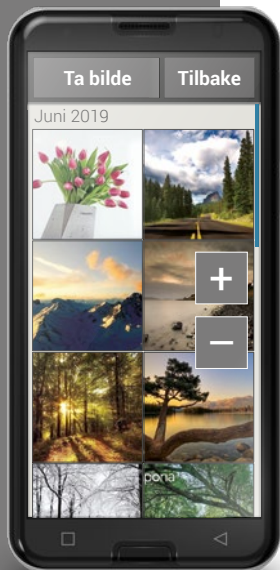
Koble til **videomodus** i **Alternativer**. Du kan også bruke hovedkameraet eller fremre kamera i videomodus.

Begynn et opptak ved å trykke på den røde tasten med filmkamasymbolet. Øverst til venstre ser du hvor lenge opptaket har pågått. Trykk igjen på den røde tasten for å stoppe.

> Hvor finner jeg bildet eller videoen jeg har laget?

Hvert foto lagres automatisk i fotoalbumet og ordnes der kronologisk. Ønsker du å finne et bildes lagringssted? Trykk lenge på et forhåndsvisningsbilde i fotoalbumet og velg Liste. Da vises smarttelefonmappen der bildet er lagret.

□ Fotoalbum

Med denne funksjonen kan du se bilder og administrere og slå på kameraet og ta bilder.

Alle fotografier og videoer du har tatt eller fått tilsendt, lagres på i et galleri på smarttelefonen, som du kan vise som elektronisk fotoalbum.

I fotoalbumet ser du alle bilder i forminskert form og sortert kronologisk iht. måneder. Hvor mange bilder som vises i en oversikt på én, kan du stille inn med +/- tasten som vises kort ved åpningen.

> **Hvordan kan jeg se bildene mine?**

Trykk på et lite bilde i albumet for å åpne det forstørret.
Bla gjennom alle bildene i albumet ved å dra sidelengs.

Tips!

Du zoomer inn eller ut i bildet når du trykker raskt to ganger på det, dvs. utfører et dobbeltklikk.

> Hvordan kan jeg redigere et bilde?

En topp- eller bunnlinje vises sammen med Alternativer når du trykker på et bilde. Disse forsvinner raskt etter få sekunder slik at du igjen kan se på bildet uten å bli forstyrret.

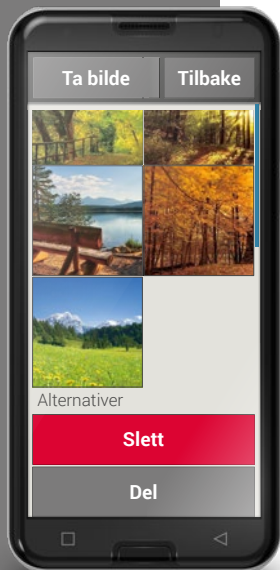
Med symbolene vist nederst på skjermen, kan du utføre følgende aktiviteter for dette bildet:

- **Søppelkurv:** Slett bildet ved å trykke på dette symbolet.
- **Stjerne:** Slik merker du et bilde som favoritt, altså et slags "Yndlingsbilde". Favorittene ordnes helt forfra i fotoalbumet. Slik finner du lett igjen bilder som betyr mye for deg personlig.
- **Piler:** Ved å trykke på pilene blar du i fotoalbumet og går til bildet før eller etter. Du oppnår det samme når du drar til venstre eller høyre med fingeren.

Med tasten **Alternativer** øverst på skjermen kan du gjøre følgende med bildet:

- **Slette** bildet
- Velge bildet **Som bakgrunnsbilde** på homescreen
- **Dele** bildet, det betyr å sende til andre personer
- **Zoom inn, Zoom ut** eller **Dreie** bildet

> Hvordan kan jeg sende bildene mine?

Send et bilde til noen ved å velge funksjonen **Dele** i Alternativer.

Da vises alle apper på smarttelefonen du kan bruke til å sende bildet.

Velg en av dem, f.eks. WhatsApp, og angi en mottaker.

Pass på at smarttelefonen har en Internettforbindelse!

Ønsker du å sende flere bilder på én gang, skal du trykke og holde et

bilde i oversikten i fotoalbumet. Da kan du velge flere bilder som du kan sende med WhatsApp, Bluetooth, e-post m.m.

> Hvordan kan jeg slette bilder?

I fotoalbumet kan du slette flere bilder på én gang.

- Dra helt ned i fotoalbumet med fingeren. Der finner du tasten **Slette**.
- Det vises en tom boks i alle bilder når du trykker på den.
- Nå kan du velge ett eller flere bilder der du kan trykke på den tomme boksen. Det vises en rød X i boksen.
- Slettingen begynner når du velger den røde tasten **Slett** øverst på skjermen. Du må bekrefte sikkerhetsspørsmålet.

1) Åpne et bilde i fotoalbumet og zoom inn på det.

---

2) Bla gjennom bildene i fotoalbumet.

---

3) Åpne et annet bilde og lagre det som favoritt.

---

4) Slett et bilde.

---

5) Lagre et bilde som bakgrunnsbilde på Hjem-siden.

Det jeg merker meg!

Tips!

Du kan kanskje ikke tilordne mange varsler med det samme. Kanskje er det et varsel fra Google om at det er en oppdatering av en app du har brukt? Det er lurt å oppdatere fordi det bedrer appens funksjon og tilpasser den til Android-endringer. Trykk på varselet for å gjennomføre oppdateringen!

□ Info-Center

Denne funksjonen gir et overblikk over alle varsler du har mottatt til ulike apper.

Her samles det som smarttelefonen ønsker å si deg. Slik har du bedre oversikt og ser alle anvisninger.

Til dette hører tapte anrop, nye meldinger, anvisninger på WhatsApp-meldinger eller apper installert på oppdateringer.

> **Åpne varsel**

Åpne Info Center og trykk på et varsel i listen, du føres direkte til relevant app.

> **Slett alle varsler**

Førørig forsvinner varselet så snart du trykker på den. Uavhengig av dette kan du tømme hele listen med **Slett alle**.

□ Alarm

Med alarmfunksjonen kan smarttelefonen nå overta oppgavene til den gamle vekkerklokken og hver dag vekke deg til innstilt tid. Åpne **Alarm**-appen på appsiden eller i listen **Alle apper**.

> Slå på alarm

Aktiver på/av-tasten slik at visningen blir blå og viser **på** i **Hurtiginnstillingene** eller direkte i **Alarm**-appen. Alarmen aktiveres.

> Angi alarmtidspunkt

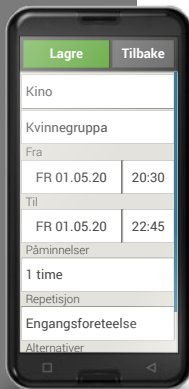
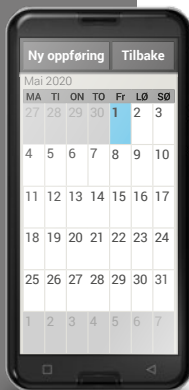
- Trykk på **Alarmtidspunkt** og angi klokkeslett med talltastaturet. Lagre inndata. Alarmen låter nå daglig på det innstilte tidspunktet.
- Trykk på **Alarm-ringetone** for å angi signallyd. Vær obs på at noen lyder er høye, mens andre er myke og lave. Juster **Volumet** på alarmens alarm-ringetone.

Tips!

Alarmen er også slått av når du slår av telefonen. I så fall låter alarmen ikke.

Alarmfunksjonen er helt bevisst svært enkelt utformet. Ønsker du en alarm som f.eks. minner deg på å ta medisin flere ganger om dagen, anbefaler vi å installere en dertil egnet app.

□ Kalender

Nå kan du administrere avtalene dine på smarttelefonen og når som helst ha adgang til den. Den digitale kalenderen minner deg f. eks. på en begivenhet eller en fødselsdag med et varsel.

Åpne **Kalender**-appen på appsiden eller i listen **Alle apper**. Den aktuelle måneden vises i oversikten. Dagen i dag er merket med blått.

› Hvordan oppfører jeg en ny begivenhet?

- Trykk på **Ny oppføring** og velg, om du vil oppføre en **Begivenhet** eller en **Fødselsdag**.
- Angi navn på den nye begivenheten. Begivenheten vises i kalenderen med denne betegnelsen
- Angi tidsrommet for den nye begivenhet. Dagen i dag deles som standard inn i halvtimer.
- Trykk på dato og klokkeslett og endre oppføringene
- I **Påminnelser** kan du velge hvor lenge før begivenheten du ønsker å motta et varsel.
- I **Repetisjon** kan du gjenta en angitt begivenhet daglig, ukentlig, månedlig eller årlig.

Glem ikke å lagre hver oppføring eller endring i en begivenhet!

> Hvor finner jeg en oppført begivenhet?

Dagene der du har angitt begivenheter er merket i den månedlige kalenderoversikten.

- Dagens timeliste vises ved å trykke på feltet for gjeldende dag.
- Alt oppførte begivenheter er merket flatt og er gitt et navn.

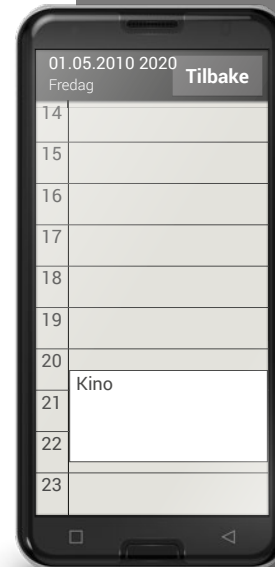
Tips!

Obs, listen er lang! Det er mulig at du ikke ser en oppført begivenhet med én gang. Dra opp eller ned i listen for å vise begivenheter som er oppført på andre tider på dagen.

- Trykker du på denne begivenhetsvisningen, åpnes begivenhetsinfoen og du kan foreta endringer.

> Kan jeg søke etter en begivenhet?

- Trykk i månedsoversikten på **Ny oppføring** og på **Neste begivenhet** i listen.
- Nå listes alle begivenheter fra dagen i dag opp kronologisk.
- Naturligvis kan du trykke på en av disse begivenhetene for å vise all tilhørende info redigere begivenheten.

☐ Kalkulator

Med emporias **Kalkulator**-app kan du raskt løse regneoppgaver. Bruk denne funksjonen som en enkel lommeregner: Angi de ønskede tallene med talltastene og forbind dem med en av grunnregneartene. Du får resultatet med = tasten, du tømmer visningsfeltet med **Slett**.

Tips! Du får fram flere matematiske funksjoner ved å dra sidelengs.

☐ Touch-Trainer

Er det nytt for deg å bruke en berøringsskjermer? Da kan Touch-Trainer være en nyttig lek. Her lærer du interaksjonene **Trykke**, **Dra sidelengs** og **Zoome** som en lek og med enkle øvelser. Ha det gøy!

1) Sett alarmen på kl. 12.00.

---

2) Søk en alarm-ringetone og still inn et passende volum.

---

3) Oppfør en begivenhet i overmorgen kl. 09.00 og still inn en påminnelse på en halvtime før.

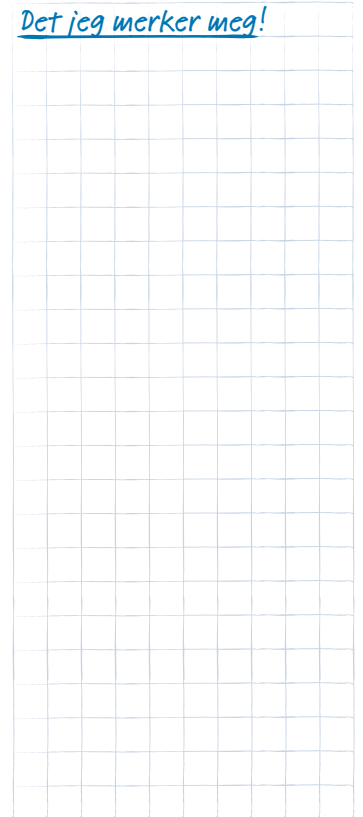
---

4) Øv på trykking, draing og zooming med Touch Trainer.

Det jeg merker meg!

Tips!

Smarttelefonen må være tilkoblet Internett med Wi-Fi eller en mobildatakobling for å bruke en nettleser og søke på Internett. *Les mer i kapittel »Personlig side« fra side 024.*

□ Nettleser

En av de viktigste fordelene med en smarttelefon er at man kan koble seg til Internett og få tilgang til all informasjon der. Men hvordan søker man og finner den riktige hjemmesiden?

› Hva er en nettleser?

Som på en datamaskin bruker man en nettleser til å søke på Internett. **emporias Internett-app** er slik en nettleser, i Tools fins **Google Chrome** fra Google.

Tenk deg nettleseren som en portal til Internett:

- Du angir hvilken informasjon du søker.
- Så søker nettleseren gjennom Internett med dette begrepet og foreslår en liste med informasjon.
- På denne listen velger du og åpner et nettsted.
- Nettleseren registrerer også de siste nettsidene du har gått inn på slik at du senere lett finner informasjon.
- Du kan angi et bokmerke for viktige nettsteder.

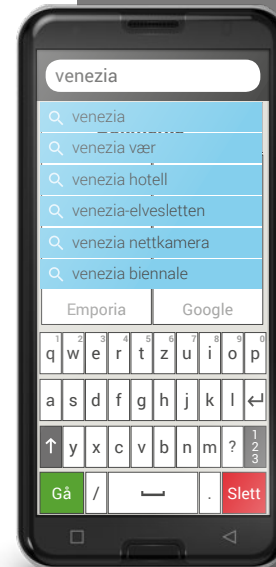
> Hvordan leter jeg etter informasjon på Internett?

Dette trenger du:

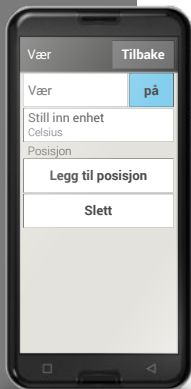
- Internettforbindelse (med Wi-Fi eller mobildata)

Gå fram slik:

- > Åpne **Internett**-appen.
- > Søkefeltet er nettleserens sentrale element. Her angir man søkebegreper man ønsker informasjon om. Åpne tastaturet ved å trykke i **søkefeltet**. Angi et **søkebegrep**.
- > Så snart begrepet du søker vises, kan du trykke på **ordforslaget** eller bekrefte søket etter at inndata er angitt ved å trykke på **Utfør**.
- > Nettleseren søker nå gjennom Internett etter **nettsider** som har noe med søkebegrepet ditt å gjøre.
- > En liste over nettsted vises. Under nettstedets navn står **domenet**, nettstedadressen. Med kortbeskrivelsene kan du danne deg et bilde om denne siden er interessant for deg.
- > Det foreslåtte nettstedet åpnes først når du trykker på domenet. Klikk **Tilbake** for å gå til listen over søkeresultater.

Merk at mange storbyer kun kan finnes med det internasjonale navnet.

□ Vær

Info om været og **værmeldingen** hører til smarttelefonens mest populære funksjoner. emporias **Vær**-app er enkel og oversiktlig og viser aktuell temperatur også på startskjermen.

Dette trenger du:

- Internettforbindelse (med Wi-Fi eller mobildata)

Gå fram slik:

- > Åpne **Vær**-appen.
- > Slå på Vær-funksjonen.
- > Legg til et sted som nest skritt.
- > Angi navnet på **stedet** i **Søk** (=ønsket sted).
En liste med steder vises. Velg ønsket sted.
- > Velg **Tilbake** for å se de neste dagenes værvarsel for stedet.
Temperaturen på stedet vises på Hjem-siden over datoen.
- > Angi et nytt sted hvis du vil vite været på dette stedet.
- > Velg hvilket sted du vil ha vist været til og aktiver dette ved å merke av.

1) Søk etter et nettkamera til Peterskirken på Internett.

---

2) Angi et bokmerke for dette nettkameraet.

---

3) Still inn vær-appen på et fritt valgt sted.

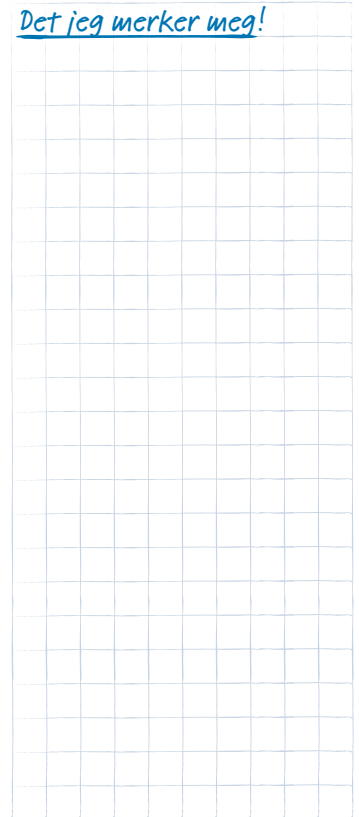
---

4) Lagre et annet sted i Vær-appen og koble visningen om til det.

Det jeg merker meg!

Tips!

Du konfigurerer enklest en eksisterende e-postkonto på smarttelefonen ved hjelp av en app. Søk etter navnet på e-postleverandøren og installer en av appene som tilbys. Åpne appen og angi e-postadressen og passordet, da er forbindelsen konfigurert.

□ E-post

Hvis du allerede har brukt e-post på datamaskinen, kan du koble de eksisterende e-postadressene til smarttelefonen. Slik kan du hente, lese og skrive e-post når som helst og hvor som helst.

› Hvordan kobler jeg min eksisterende e-postkonto til smarttelefonen?

Du buker e-post på PC og ønsker å lese og skrive e-post på smarttelefonen? For å sette opp e-postkontoen på smarttelefonen trenger du først kontodataene:

- Hva er **e-postadressen** din?
- Hva er **passordet**?

E-postadressen viser hvilken leverandør e-postkontoen er satt opp hos. Tegnet @, som ofte kalles **krøllalfa**, deler e-postadressen i to. Den første delen er navnet ditt hhv. en individuell betegnelse, den andre delen representerer leverandøren av e-posttjenesten¹⁾. Er endelsen f.eks. yahoo.de eller gmx.at bruker du en gratis e-postadresse hos en uavhengig leverandør - hos Yahoo eller GMX.

Kanskje er e-postadressen også en del av Internettkontrakten du har hjemme? Endelsen @aon.at viser f.eks at A1 er leverandør.

1) E-postleverandør

> Hvordan får jeg en e-postadresse?

Du har aldri brukt e-post og har ingen egen e-postadresse?

Den enkleste løsningen er Gmail. Googles e-post-app.

En Google-konto ble opprettet for deg da smarttelefonen ble konfigurert.

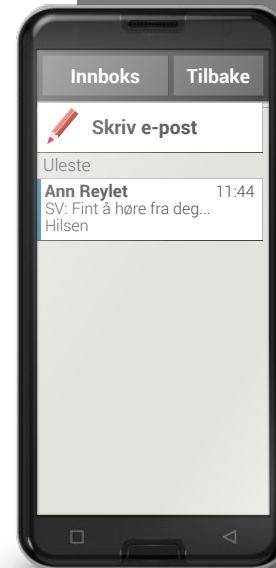
Til dette hører en e-postadresse (endelsen er alltid @gmail.com) og passordet du eller din pårørende har valgt. Installer appen Gmail fra Google Play Store, angi e-postadressen og passordet, og så kan du skrive og motta e-post.

> Hvordan finner jeg en nylig mottatt e-post?

Når du har mottatt en e-post, blinker **LED-indikatoren** på smarttelefonen og i Info-Center vises et tilsvarende varsel.

Åpne **Info-Center** og trykk på varselet, den nye e-posten vises.

Du kan også åpne e-postappen i listen **Alle apper** og gå direkte til **innboksen**.

> Hvordan skriver jeg en ny e-post?

Du havner for oftest rett i innboksen når du åpner en e-post-app. I mange apper er det her et **symbol med en penn** for å åpne vinduet for å skrive e-post. Trykk på tasten **Skriv e-post** i den forhåndsinstallerte emporia-appen. Som med e-post på datamaskinen, skal du angi mottakeren i **1 Til-linjen**, føre opp et **3** emne og skrive meldingen i **4** tekstboksen. Nå kan du legge ved data, f.eks. bilder, og sende e-posten.

Tips!

I **2** kopi-linjen skal du angi mottakerne som skal få en kopi av e-posten. Ønsker du å sende e-posten til flere mottakere som ikke skal se de andre, skal du skrive alle adressene i blindkopilinen.

> Hvor finner jeg sendte e-poster?

Hver e-postkonto er inndelt i forskjellig mapper, f.eks. **Innboks**, **Sendt**, **Utkast**, osv. I emporias e-post-app kan du gå til andre mapper når du trykker på tasten **Innboks**.

□ Hurtiginnstillinger

Med tannhjulsymbolet ⚙️ øverst på skjermen på homescreen kan du raskt gå til de viktigste innstillingene fra homescreen.

Du kan installere funksjoner som **Alarm**, **Lydløs**-funksjonen eller **Wi-Fi** med et tastetrykk.

- Trykk på den grå tasten **av**, og visningen skifter til det blå feltet **på**.
- Trykk på tekstboksen, f.eks. **Wi-Fi**, for detaljerte visninger eller innstillinger. Da kan du velge nettverk og koble til.

Tips!

Andre hyppig brukte funksjoner, som Bluetooth eller Sted (GPS) fins i den avanserte listen under **Flere innstillinger**.

> **Lommelykt**

LED-lampen på smarttelefonens bakside slås på varig.

> **Alarm**

Les mer i kapittel Les mer i kapittel »Alarm« fra side 047.

> **Lydløs**

Telefonringetonen på smarttelefonen settes på lydløs. Angi klokkeslettet når telefonen igjen skal låte.

Tips!

Lydløs-funksjonen slås av hvis du slår telefonen av og på. Telefonen låter normalt.

> **Wi-Fi**

Fins det alt en Wi-Fi-tilkobling, vises nettverksnavnet under Wi-Fi. Er det ingen tilkobling og **Wi-Fi-nettverk tilgjengelig** vises, kan du sette opp en Wi-Fi-forbindelse.

Les mer i kapittel »Hvordan kobler jeg til Internett?« fra side 077.

Tips!

Smarttelefonen registrerer Wi-Fi-nettverk den en gang har vært koblet til og kobler automatisk til Internett. Forutsetningen er at Wi-Fi-funksjonen på smarttelefonen er koblet på og at du befinner deg innenfor Wi-Fi-nettverket.

Tips!

Enheter som er koblet til, registreres og kobles til automatisk når de er i nærheten av telefonen.

> **Bluetooth**

Bluetooth er en trådløs forbindelse mellom elektroniske enheter. Da kan du koble telefonen til andre Bluetooth-kompatible enheter, f.eks, en handsfree-enhet, en ekstern høyttaler, osv.

• **Finne Bluetooth-enheter**

Trykk på tekstboksen **Bluetooth**. Alle tilgjengelige Bluetooth-enheter i omgivelsene listes opp. Hvis det søkte apparatet ikke vises i listen, må det først gjøres synlig, dvs. settes i parmodus. Les Bluetooth-enhetens bruksanvisning.

• **Koble til en Bluetooth-enhet**

Velg enheten du ønsker å koble telefonen til. Vanligvis må du angi en kode på telefonen hhv. på Bluetooth-enheten for å opprette en forbindelse. For oftest er denne koden 0000 eller 1234. Du finner informasjon om dette i bruksanvisningen til Bluetooth-enheten.

• **Koble fra en Bluetooth-enhet**

Når du igjen ønsker å koble fra en Bluetooth-enhet, åpner du innstillingene til den ønskede enheten i listen **Sammenkoblede enheter** og velger **Fjern paring**.

› **Mobildata**

Her kan du koble smarttelefonens mobildatatilkobling av eller på eller endre andre innstillinger for mobilnettverket.

› **Flymodus**

I flyet skal du slå av telefonen eller sette den i **Flymodus**. Slik slås mobildata og andre datatjenester som Bluetooth, Wi-Fi osv. av for å unngå forstyrrelser på andre elektroniske enheter om bord. Alle andre funksjoner kan brukes uhindret.

› **Sted (GPS)**

Her skal du angi om telefonen kan spores. Slå på stedsregistreringen og angi modusinnstillinger:

- **Stor nøyaktighet:** Det brukes GPS, Wi-Fi, mobilnettverk og andre sensorer for å fastslå stedet for enheten din mest mulig nøyaktig. Denne funksjonen fungerer kun optimalt i friluft og bruker mye energi.
- **Batterisparing:** Steder du er på, finnes med batterisparing, f.eks. med Wi-Fi og mobilnettverk. Bruk denne funksjonen f.eks. for funksjoner som vær-appen.
- **Bare for enheter:** Kun GPS brukes til å finne sted.

Tips!

Flymodusen kan du også bruke til å gå av nett og ikke kunne nås.

Tips!

Slå av GPS-springen når du ikke bruker noen navi-app. Slik unngår du å bli sporet av Google eller andre installerte apper og sparer batteri.

Hva trenger smarttelefonen for å kunne brukes?

066 Maskinvare og operativsystem

068 Abonnement og nettverksoperatører

073 Betydningen av G, GB, SIM og SD

Utrolig at alt dette fins på en smarttelefon!

□ Maskinvare og operativsystem

Har du brukt en datamaskin, vet du at en PC¹⁾ ikke bare består av maskinvare²⁾, altså delene som kan berøres. Hver datamaskin har også ett operativsystem, altså, en **grunnprogramvare**, installert slik at enheten overhodet kan brukes. De mest kjente operativsystemene for PC er Microsoft WINDOWS³⁾ eller Apple⁴⁾ OS X.

På grunnlag av operativsystemet kan man installere andre programmer som er spesialisert på ulike oppgaver, f.eks. tekstbehandling, grafikk eller kommunikasjon.

Slik fungerer også en smarttelefon: Den er en kompakt lommedatamaskin. Hver smarttelefon består av maskinvare der det er installert et operativsystem.

I smarttelefonverdenen kaller man programmene apper. De vanligste operativsystemene for mobiltelefoner er **ANDROID**⁵⁾ og **iOS**⁶⁾. iOS brukes utelukkende på Apple-enheter, f.eks. iPhone. Android derimot er et åpent operativsystem og brukes på mange enheter, derfor er det også det mest brukte operativsystemet.

1) PC, forkortelse for personal computer [*Pørsenel kompjuter*]

2) Maskinvare

3) Microsoft WINDOWS
[*Meikro soft Windos*]

4) Apple [*Æppl*]

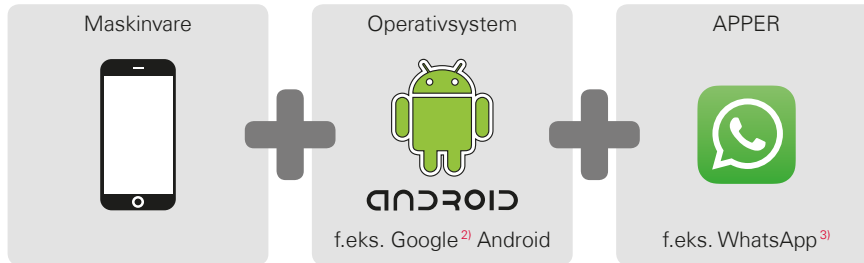
5) Android [*Ændrojd*]

6) iOS [*Ei o es*]

På datamaskinen

På smarttelefonen

Tips!

Det tilbys et utall apper for hvert operativsystem, som du kan laste inn på smarttelefonen i tillegg til de forhåndsinstallerte appene.

1) Microsoft Word
[Meikrosoft Word]

2) Google [Guugl]

3) WhatsApp [WotzÆpp]

Tips!

Har du til nå brukt separate abonnementer for fasttelefonnettet og mobiltelefonen?

Trenger du også et dataabonnement for smarttelefonen, er dette en god anledning til å granske totalkostnadene for mobilbruken din grundig. Mange nettverksoperatører tilbyr kombinerte abonnementer.

□ Abonnement og nettverksoperatører

Nå er smarttelefonen i seg selv klar til å brukes med maskinvare og apper. For å foreta anrop og gå på Internett trenger du et abonnement hos en nettverksoperatør.

Tenk deg dette som en bil: selv en splitter ny bil med full tank kan ikke kjøre når den står midt i skogen. Den trenger veier og gater. Slik også med en telefon: Den trenger nettverket til en nettverksoperatør for å overføre anrop og data.

Du må velge et **mobilabonnement** og betale for det for å bruke nettverket til en nettverksoperatør.

Det fins mange ulike abonnementer som varierer fra operatør til operatør. Forhandleren vil gi deg utmerkede råd om dette.

> Hva består abonnementet av?

I abonnementet er det klart bestemt hvilke **funksjoner i mobilnettverket** du kan bruke og i hvilken utstrekning. Hvert abonnement består av avtaler om følgende elementer:

Anrop

SMS

Andre kostnader

Internett

Enhet

Har du til nå brukt en tastetelefon, har abonnementet ditt helt sikkert omfattet avtaler for **anrop** og **SMS**. Kanskje har du også leid eller kjøpt en telefon rimelig med abonnementet. Men abonnementet for tastetelefonen omfattet ikke bruk av Internett.

Tips!

Hvordan vet mobiltelefonen hvilke betingelser du ringer med?

Alle enkeltheter som reguleres i abonnementet, overføres gjennom SIM-kortet som du får fra nettverksoperatøren.

Tips!

Hvis abonnementet ikke inneholder noen datapakke, skal du slå av bruk av mobildata på smarttelefonen.

Ellers kan det oppstå utilsiktede kostnader!

Er du usikker på om abonnementet inneholder en datapakke, ring nettverksoperatørens kundeservice.

En smarttelefon-abonnement inneholder også **overføring av mobildata**. Når du bruker Internett, overføres data løpende til og fra mobiltelefonen via nettverket. Et smarttelefonabonnement regulerer også Internettbruk og inneholder derfor en **datapakke**. Tenk deg denne datapakken som kreditt for Internettbruk. Kreditten reduseres hver gang du bruker Internett med smarttelefonen.

› **Hvor stor skal en datapakke være?**

Datapakkens størrelse uttrykkes vanligvis i gigabyte¹⁾ (forkortet GB). Datapakken du trenger, avhenger av hva du ønsker å gjøre med smarttelefonen.

- Hvis du hovedsakelig ønske å lese e-post og surfe på Internett, holder det med en mindre datapakke.
- Du trenger en større datapakke hvis du ønsker å se internettvideoer på smarttelefonen regelmessig.

1) Gigabyte [Gigabeit]

› Hvilke abonnementsmodeller fins?

Ikke bli forvirret av de mange abonnementene som tilbys. Man kan hovedsakelig dele dem inn i disse tre gruppene:

› Kredittabonnement	› Løpetidabon- nement	› All inclusive- abonnement
----------------------------	----------------------------------	--

· Telefonkort	· Et fast antall minutter, SMS og data	· Flatrate
· Uten bindingstid	· Med bindingstid	· Med bindingstid
· Prepaid: Forhåndsbetaling	· Postpaid: Betaling i etterkant (månedlig)	· Postpaid
· Når kreditten er brukt, kan du ikke lenger foreta anrop eller surfe.	· Når den avtalte forbrukspakken overskrides, gjelder andre priser.	· Vær oppmerksom på det som står med liten skrift i kontrakten.

Tips!

Tenk nøye gjennom hva du ønsker å bruke og velg riktig abonnement ut fra dette. Be om råd. Det lønner seg å sammenligne.

Tips!

Få greie på hvilken nettinfrastruktur operatøren bruker og hvordan denne er utbygd. I mange regioner kan det forekomme dekningsproblemer, fremfor alt når man vil bruke Internett. Kontroll dekningsindikatoren hvis smarttelefonen virker langsam. Kanskje er det problemer med mottaket!

› Hvilke leverandører av mobilabonnementer fins?

Hvert land har forskjellige nettoperatører, og det blir stadig flere. Bare noen av disse har en egen **nettverksinfrastruktur**. Alle andre nettverksoperatører har ingen egen nettverksinfrastruktur, men "leier" nettverkene til andre operatører. Dette kalles **innenriksroaming**.

Begrepet roaming¹⁾ forbindes ofte med utilsiktede høye kostnader. Men ikke vær redd, ved innenriksroaming oppstår det ingen tilleggskostnader for deg som bruker. Bruk av nettverksinfrastrukturen reguleres mellom nettverksoperatørene.

Når en nettverksoperatør lover 100 % **dekning**, er det ikke dermed Internettmottak overalt. Kanskje dekker 2G-nettet 100 %. Da kan du foreta anrop og sende SMS-er, men ikke, eller bare begrenset, bruke Internett.

Nettverksoperatører med egen infrastruktur:

- › **Østerrike:** A1, Magenta, Drei
- › **Tyskland:** Telefonica (E-Plus und O2), Telekom, Vodafone
- › **Sveits:** Swisscom, Sunrise, Salt

Eksempler på nettverksoperatører uten egen infrastruktur:

bob, YESSS! (Nett fra A1), FONIC (nett fra Telefonica), M-Budget (nett fra Swisscom)

1) Roaming [Roming]

□ Betydningen av G, GB, SIM og SD

Som all annen teknologi er mobilteknologi også underlagt skiftende tider. Derfor har nettverksoperatøren oppdatert nettverksinfrastrukturen løpende for å holde den topp moderne.

› G for generasjon

Slik har det oppstått ulike **generasjoner av nettverksstandarder**, forkortet 2G, 3G og 4G. G-en står for generasjon og betegner andre, tredje og fjerde generasjon nettverksstandard.

Forskjellen på 2G, 3G, 4G og 5G ligger hovedsakelig i **hastigheten** på dataoverføringen, mens også i den regionale utbredelsen, dvs. **mottaksstyrken**.

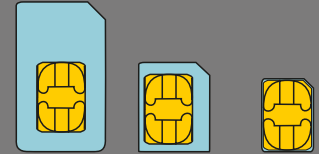
› SIM-kort

SIM-kortet informerer mobilen om hvilket abonnement du bruker hos hvilken **nettverksoperatør**.

SIM-kort fins i tre størrelser, **Mini SIM**, **Micro SIM** og **Nano SIM**.

Hvis SIM-kortet har en annen størrelse, kan du få et nytt hos nettverksoperatøren eller kjøpe en adapter hos forhandleren.

SIM-kortstørrelser

Mini

Micro

Nano

Datamengder til sammenligning

Byte, omtrent et tegn

Kilobyte, omkring en tekstfil

Megabyte, ca. et bilde

Gigabyte, ca. en film

› **Hva betyr Gb?**

Gb er forkortelsen for **Gigabyte**. Byte er den minste enheten man dele inn datamengder i. Man trenger en **byte** for å lagre ett enkelt punkt. Større enheter er **kilobyte**, **megabyte** eller **gigabyte**.

Med disse enhetene kan man på den ene siden måle hvor mye lagringsplass en fil, f.eks. et bilde eller en video bruker på smarttelefonen.

Man måler også datamengden som man sender via en mobil datakabel i bytes. Har du f.eks. et abonnement med 8 Gb mobildata, kan du hver måned sende eller laste ned data på til sammen åtte Gigabyte.

› **Minneutvidelse**

I emporia kan du også sette inn et minnekort, f.eks. et **microSD Card**. Da øker du telefonens lagringskapasitet og kan lagre flere data, bilder, videoer osv.

1) Hvilken nettverksoperatør bruker du?

_____

2) Hvilken nettverksinfrastruktur bruker denne operatøren?

_____

3) Hvilket abonnement har du avtalt med nettverksoperatøren?

Kredittabonnement

Løpetidsabonnement:

Hvor mange minutters taletid? _____

Hvor mange SMS-er? _____

All inclusive-abonnement

4) Omfatter abonnementet et datavolum?

Ja Hvor stort datavolum? _____

Nei Vet ikke

5) Bruker du et minnekort som minneutvidelse?

Ja Nei

Vet ikke

Det jeg merker meg!

Hvordan kobler jeg til Internett?

081 Mobil datatilkobling

082 Forbindelse til et sikret Wi-Fi-nettverk

083 Forbindelse med et åpent Wi-Fi-nettverk

084 Datatilkobling i utlandet

Hvordan kommer jeg på Internett?

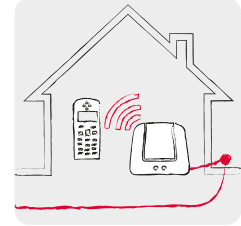
Det å bruke en telefon har forandret seg mye de siste tiårene. Tidligere stod telefonen alltid på et bestemt sted. På reise kunne man i beste fall bruke en telefonkiosk.

Teknisk sett ble en **telefonledning** lagt til huset. Denne kabelen endte i en telefonboks på muren. I huset ble **fasttelefonen** koblet til telefonuttaket og slik koblet til telefonledningen. Man kunne bare gå med telefonen når kabelen var lang nok.

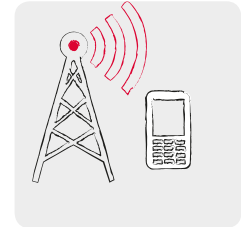
Først senere fikk vi **trådløse telefoner**. Endelig kunne man fritt bevege seg hjemme med telefonen, men den trådløse telefonens grunnstasjon var fremdeles koblet til med kabel.

På 90-tallet kom så **mobiltelefonene** som fungerer uten kabel. Kommunikasjonen går via radio, og det blir stadig flere sendemaster i **mobilnettverk**.

Telefon

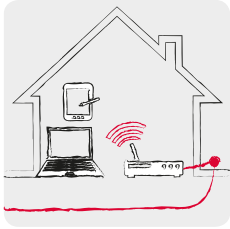

Hjemme med telefonledning:
Trådløs telefon

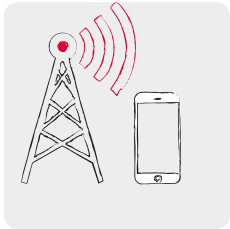

På reise med radio:
Mobilnettverk

Nettleser

Hjemme med dataledning: WLAN/Wi-Fi

På reise med radio: Mobilnettverk

Akkurat slik kan man tenke seg dataoverføring fra Internett.

En **dataledning** legges til huset, PC-en kobles til en forbindelseskabel. Man kan også koble en såkalt **WLAN¹⁾**- hhv. **Wi-Fi²⁾**-router³⁾ til dataledningen. Denne routeren lager et **lokalt nettverk** der flere digitale enheter kan kobles til dataforbindelsen. Fordelen: Laptop⁴⁾, nettbrett⁵⁾ og smarttelefon kan surfe på Internett samtidig⁶⁾.

Men er du på reise og utenfor Wi-Fi-nettets rekkevidde, kan du kun koble til internett med en **mobil datatilkobling**. Akkurat som ved mobilanrop overføres også dataene via **mobilnettverket**.

Tips!

Et sikret Wi-Fi-nettverk vises med en hengelås ved Wi-Fi-symbolet på listen.

Navn og passord fins forøvrig på undersiden av routeren.

- 1) WLAN [*welaan*]
- 2) Wi-Fi [*Weifei*]
- 3) Router [*Ruuta*]
- 4) Laptop [*Læptop*]
- 5) Nettbrett
- 6) surfe [*sørfe*]

Tips!

Smarttelefonen registrerer forøvrig passordet til et sikret Wi-Fi-nettverk og oppretter forbindelsen automatisk så snart den fins i produktområdet. Man benytter fortrinnsvis en Wi-Fi-forbindelse, dermed beskytter man datakreditten til den mobile dataforbindelsen.

Man har altså to forskjellige metoder til å koble til Internett som teknisk sett fungerer helt forskjellig:

Wi-Fi

- › Lokal:
- › Er alltid bundet til et bestemt sted
- › Hver Wi-Fi-tilkobling må konfigureres før den fungerer
- › Kostnadene påføres eierne av Wi-Fi-nettverket

Mobil datatilkobling

- › Mobil
- › Er alltid bundet til nettverksleverandøren og abonnementet
- › Fungerer så snart mobildata er aktivert på smarttelefonen
- › Kostnadene påføres smarttelefonbrukeren (enten som del av mobiltelefonavtalen eller som tilleggskostnader)

□ Mobil datatilkobling

Dette trenger du:

- Abonnement med mobil dataforbindelse

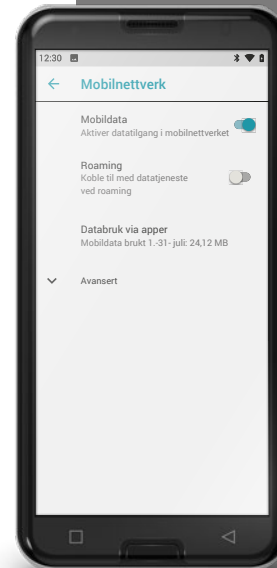
Gå fram slik:

- Åpne Hurtiginnstillingene på homescreen og trykk på **Flere innstillinger**.
- Slå på mobildatatilkoblingen på smarttelefonen, ved å trykke på/av-tasten. Indikatoren må vise **På**.
- I feltet **Mobildata** viser teksten hvor stort datavolum som alt er brukt i faktureringsperioden.

Ofte tror digitale nybegynnere at smarttelefonen ikke bruker mobildatatilkoblingen hvis abonnementet deres ikke omfatter noen mobildata. Det stemmer ikke!

Smarttelefonen kan koble seg til Internett også hvis abonnementet ikke omfatter bruk av Internett. Den tekniske forbindelsen til anropene fås alt via SIM-kortet og kan straks brukes til dataoverføring. En smarttelefon er laget for å opprette en mobildataforbindelse og vil alltid prøve på det.

Det eneste som trengs, er at **Mobildata** er slått på. Hvis kostnadene ikke er avtalt i abonnementet, teller det som står med liten skrift, og det kan bli dyrt!

Tips!

Passordet skjules som regel, dvs. kun punkter vises. Trykk på avkrysningsfeltet for å vise passordet.

Tips!

En fungerende Wi-Fi-forbindelse vises med **Hurtiginnstillingene** der nettverksnavnet kan ses under Wi-Fi. Har du for eksempel tastet feil ved passordangivelsen, bryt forbindelsen og begynn på nytt.

□ Forbindelse til et sikret Wi-Fi-nettverk

Dette trenger du:

- navnet på Wi-Fi-nettverket
- passordet.

Gå fram slik:

- **Trinn 1: Aktiver Wi-Fi-funksjonen på smarttelefonen**
  - Åpne **Hurtiginnstillingene** på homescreen.
  - Slå på Wi-Fi-funksjonen på smarttelefonen, slik at på **på/av**-tasten er blå.
  - I tekstboksen **Wi-Fi** viser infoteksten at et Wi-Fi-nettverk er tilgjengelig der du er.
- **Trinn 2: Velg Wi-Fi-nettverk**
  - Trykk på tekstboksen **Wi-Fi** slik at tilgjengelige Wi-Fi-nettverk listes opp.
  - Trykk på Wi-Fi-nettverket du ønsker å koble smarttelefonen til.
- **Trinn 3: Angi passord**
  - Angi passord for valgt Wi-Fi-nettverk og bekreft med **Koble til**.
  - Nettverket identifiseres og tilkoblingen opprettes.
  - Det står **Tilkoblet** i Indikatoren så snart forbindelsen er opprettet.

□ Forbindelse med et åpent Wi-Fi-nettverk

Dette trenger du:

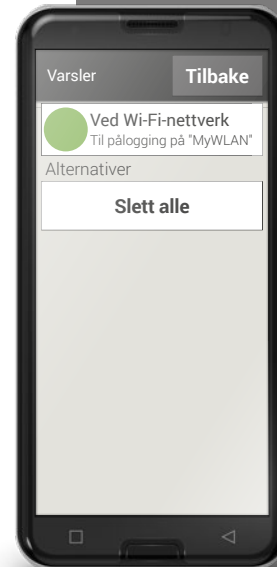
- navnet på Wi-Fi-nettverket

Gå fram slik:

- **Trinn 1 og 2** er identisk med framgangsmåten til et passordbeskyttet Wi-Fi-nettverk.
- **Trinn 3:** I stedet for å angi passord må du aktivere forbindelsen på en Internettside.
  - Klikk på **Varselet** for å logge på et Wi-Fi-nettverk. Dette fins i **Info-Center**.
  - En internettside åpnes. Samtykk til personvernerklæringen og aktivér Wi-Fi-forbindelsen. Let etter et felt med **Koble til** eller **Aktivere** e.l.

Tips!

På symbolet foran nettverksnavnet ser du om det er et sikret eller åpent Wi-Fi-nettverk: Passordbeskyttede nettverk vises med et symbol med liten hengelås .

Tips!

Når du reiser i utlandet, tillat ikke smarttelefonen å koble seg automatisk til Internett. Koble den derfor fra datanettet. Nøyaktig hvordan dette fungerer, kan du lese i bruksanvisningen for smarttelefonen. Bruk i stedet tilgjengelig Wi-Fi på hoteller.

□ Datatilkobling i utlandet

Liker du å reise, kan du også bruke smarttelefonen i utlandet. Da bruker du nettinfrastrukturen til en utenlandsk operatør. Dette kalles **utenlandsroaming**. Skaff deg informasjon om **roaminggebyrene** i landet på forhånd.

Roaminggebyrer er kostnader som påløper når du bruker et utenlandsk mobilnett.

Siden sommeren 2017 kan man surfe på Internett uten roaminggebyrer i EU-land, Island og Liechtenstein. Der brukes mobiltelefon under samme betingelser som i EU-land.

Etter at du har lest noe om Internetttilgang, har du også lært at du må følge de generelle **Internett-sikkerhetsreglene** også på smarttelefonen! Pass på å ikke avsløre personopplysninger, åpne ikke e-postvedlegg fra ukjente avsendere og send aldri kontodataene dine til ukjente på forespørsel!

Hvordan ser jeg om smarttelefonen er klar til å brukes?

089 Signalstyrke

Hva skal man gjøre når man ikke kan ringe? 090;

Hva gjør man når man ikke kommer inn på Internett? 091

092 Ladeindikator

Som hvert teknisk enhet kan også en smarttelefon skape problemer under bruk. Hvordan vet man hvor problemet fins og hva man selv kan gjøre? Indikatorer på **homescreen**¹⁾ vil hjelpe deg. Homescreen er utgangspunktet for smarttelefonen og vises alltid når mobilen skrur på og ingen funksjon på telefonen brukes. Med **Home-tasten** **4** kan du vise homescreen og når som helst gå tilbake til utgangspunktet.

På øvre skjermrand ser du tre symboler:

- 1** Ladeindikator
- 2** Hurtiginnstillinger
- 3** Signalstyrke

1) Homescreen [Houmskriin]

□ Signalstyrke

Trykk kort på signalstyrkeindikatoren og få detaljert info om mottak og tilkoblinger på telefonen.

› **Hvor sterkt er mottaket i nettverket som brukes?**

I dette eksempelet har smarttelefonen en signalstyrke på 75 %.

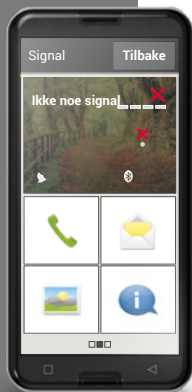
› **Hvilke nettverksoperatører er mobilen koblet til og hvilken netsteknologi brukes?**

Denne smarttelefonen er i nettverket til A1 og bruker en 3G-tilkobling.

› **Hva heter Wi-Fi-nettverket mobilen er koblet til og hvor sterk er tilkoblingen?**

Den er koblet til Wi-Fi-nettverket »pickup«, mottaksstyrken er på ca. 66 %.

› **Hva skal man gjøre når man ikke kan ringe?**

Når indikatoren viser 0 % mottak og en rød X istedenfor mottakssøylen, er du ikke tilkoblet noe mobilnettverk.

- › Har du lagt et SIM-kort i mobilen?
- › Er det lagt inn i riktig retning?
- › Er SIM-kortet gyldig eller utgått?
- › I tilfelle verdikort: Har du gyldig kreditt?
- › Er du for tiden innenfor rekkevidden til et mobilnettverk?
- › Har du aktivert flymodus?

Tips!

Ofte kan det hjelpe å slå smarttelefonen helt av og på igjen. Ved å starte på nytt kobler du deg også igjen til nettverksoperatørens mobilnett. Det løser ofte problemet.

› **Hva gjør man når man ikke kommer inn på Internett?**

Se mottaksindikatoren. Viser det ingen 2G-tilkobling, har du ingen Internettforbindelse. Enheten må minst være tilkoblet en 3G-nett eller høyere slik at data kan overføres.

› **Har du aktivert den mobile datatilkoblingen på smarttelefonen?**

Slå den på i hurtiginnstillingene **Mobildata**.

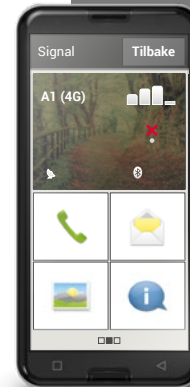
› **Har du SIM-kort fra en nettverksoperatør uten eget mobilnettverk?**

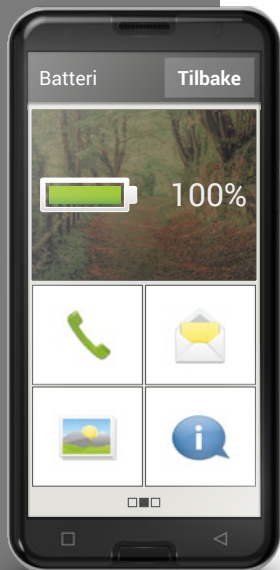
Aktiver **Dataroaming** i nettverksinnstillingene, slik at smarttelefonen tillater innenlandsroaming og bruker partner-nettverket til abonnementsleverandøren. *Les mer på side 072.*

› **Er du koblet til et Wi-Fi-nettverk?**

Hvis mottaksindikatoren ikke viser noe Wi-Fi-nettverk og en rød X syns, er det ennå ingen Wi-Fi-tilkobling.

Slå på Wi-Fi i hurtiginnstillingene, velg et nettverk som registreres av smarttelefonen og angi passordet. *Les mer i kapittel »Hvordan kobler jeg til Internett?« fra side 077.*

□ Ladeindikator

Klikker du på symbolet for ladeindikatoren , vises nøyaktig ladestatus i prosent. Ikke bli irritert av den grafiske indikatoren som kun viser ladenivået symbolsk. Kun prosentangivelsen viser nøyaktig hvor mye batteriet er ladet.

Har du vært vant til at det går en uke mellom hver gang tastetelefonen din må lades? Batteriet på en smarttelefon belastes mye mer, bare den store skjermen bruker svært mye mer strøm. Vanlige smarttelefoner må hovedsakelig lades etter én eller to dager. Batteriet på emporia smarttelefon er konstruert slik at det ved vanlig bruk varer mye lenger.

Tips!

Slik varer batteriet lenger:

- Still inn kort tid til skjermbeskytteren aktiveres.
- Slå av funksjoner som Bluetooth eller stedssporing via GPS hvis du ikke bruker dem.
- Ikke utsett smarttelefonen for kulde for lenge.

1) Åpne signalstyrkeindikatoren: Hvilke opplysninger ser du?

Hvor sterkt er mottaket? _____

Hvilken nettverksoperatør bruker du? _____

Hvilken nettverksteknologi bruker du nå? _____

2) Er du koblet til et Wi-Fi-nettverk? Hvis ja:

Hva heter Wi-Fi-nettverket? _____

Hvor stor er signalstyrken? _____

Har nettverksoperatøren egen nettinfrastruktur?

Ja Nei

Har du slått på dataroaming på emporia smarttelefon?

Ja Nei

3) Åpne ladeindikatoren. Hvor mange prosent er batteriet ladd? _____

4) Åpne Hurtiginnstillingene på homescreen og trykk på Flere innstillinger.

Hvilke funksjoner har du slått på?

Det jeg merker meg!

<u>Det jeg merker meg!</u>											

_____

Hva er apper, Google og Google Services?

097 Google

100 Google Play Store

102 Google Assistant

Tips!

En vesentlig fordel med smarttelefonen er at enheten kan tilpasses behovene dine med såkalte apper. "App" er en forkortelse for **applikasjon**. En app kan forstås som et lite dataprogram som tjener ulike formål.

Som regel fungerer smarttelefonen også uten at tilleggsapper installeres. For de viktigste appene, som du trenger til f.eks. å foreta anrop, fotografere, sende og motta e-post, fins alt på smarttelefonen. **Forhåndsinstallerte apper** trenger hovedsakelig ingen Internett-tilkobling og har ikke mobildatautveksling.

Hvordan finner du forhåndsinstallerte apper? Dra fra høyre til venstre på Hjem-siden for å vise **App-skjermen**. Her vises appene du bruker oftest. Slik kan symbolene forandre seg med tiden. Nederst til høyre fins boksen **Alle apper**, med den kan du åpne listen over alle apper installert på smarttelefonen.

Tips!

I begynnelsen er det vanlig å være forsiktig med å laste apper ned fra Internett. Men ha du først blitt kjent med appverdenen, vil du ikke unnvære de utallige fordelene den gir!

□ Google

Hva er Google? Google er i dag et så vanlig begrep at det til og med beskriver en handling: "Google" betyr at man søker med et begrep på Internett.

Google ble grunnlagt på slutten av 90-tallet og begynte som en søkemotor. I dag tilbyr Google mange tjenester som man får gratis med en Google-konto. Noen av disse forklares mer nøyaktig senere.

› Hva er en Google-konto?

Begrepet "konto" kjenner du kanskje alt i forbindelse med bankkontoen din. En Google-konto er annerledes; slik banken din tar vare på pengene dine, tar Google vare på dataene dine i den digitale verden. Dermed er begrepet konto her ikke økonomisk, men betyr brukerkonto, som en e-postkonto.

Tips!

Hva medfører Google-kontoen?

Med Google-kontoen kan du bruke ulike

Google-tjenester gratis:

- Google-søk
- Play Store
- Google-nettleser
- Gmail e-posttjeneste
- Google Maps
- Google-kalender
- YouTube
- Google Fotos
- Google Drive

Det jeg merker meg!

> **Hva består en Google-konto av, hva må jeg merke meg?**

Som enhver annen brukerkonto består Google-kontoen av et brukernavn og et passord. Begge bestemmes når du oppretter Google-kontoen:

Noter deg gmail-adressen og passordet og oppbevar den på et sikkert sted. Forestill deg Google-kontoen som en oppbevaringsboks der dine data og brukervaner oppbevares. Du trenger en nøkkel når du vil åpne oppbevaringsboksen for å få tilgang til innholdet. Slik er det også med Google-kontoen: Uten passordet har du ikke lenger tilgang til dataene som oppbevares der. En oppbevaringsboks uten nøkkel er tapt for deg!

Tips!

Hver gmail-adresse er unik! Har du en gmail-adresse har du også en Google-konto! I installasjonshåndboken er det beskrevet hvordan du konfigurerer en Google-konto.

> Hva betyr anvisningen "Fullføre konfigurering av konto"?

Denne anvisningen gjelder Google-kontoen. Ingen betalingsmetode er angitt etter at Google-kontoen ble konfigurert. Det er nødvendig så lenge man ikke ønsker å handle på nett med smarttelefonen.

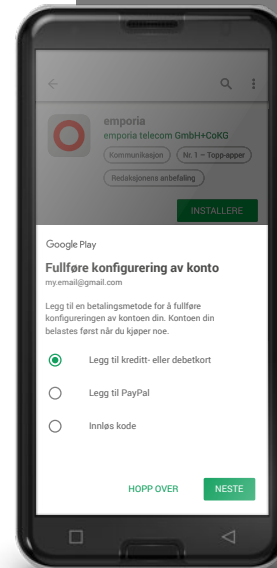
Når du bruker en av Google Services, f.eks. Google Play Store, kan denne oppfordringen vises: **Fullfør konfigureringen av kontoen før du fortsetter med installasjonen av appen fra Google Play.**

Klikk på **NESTE**.

En liste over de ulike betalingsmetodene vises. Ikke bli irritert av dette! Nederst til venstre er det lite påfallende alternativet **HOPP OVER**. Klikk på dette og operasjonen fullføres.

Dessverre kan denne oppfordringen ikke slås av for alltid uten at en betalingsmetode er angitt. Du må hoppe over denne operasjonen hver gang anvisningen vises. Eller opprett konto hos en sikker betalingstjeneste, f.eks. PayPal slik at du kan betale uten risiko.

Tips!

Ikke alle gratisapper er gode apper! Vær oppmerksom på hva du installerer på smarttelefonen. Også i vanlige butikker ser du etter om kvaliteten er god nok når du vil kjøpe en rimelig vare. Kundeanmeldelsene kan gi et inntrykk av appen – ★★★★★ (fem stjerner) er den beste karakteren.

□ Google Play Store

Ikke bli lurt av navnet, Play Store er ingen leketøysbutikk! I stedet gir Google Play Store tilgang til utallige apper som er tilgjengelige på Internett. Du trenger Play Store for å konfigurere en ny app på smarttelefonen.

› Hvordan installerer jeg en app på Internett?

Dette trenger du:

- Internettforbindelse (med Wi-Fi eller mobildata)
- En konfigurert Google-konto

Gå fram slik:

- › Åpne Google Play
- › Angi et søkebegrep
- › Vurder søkeresultatet og velg app
- › Les informasjonen om appen
- › Last ned appen og installer den
- › Gi appen rettigheter
- › Konfigurer appen og bruk den

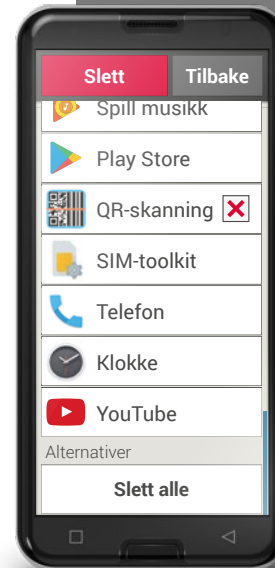
> Hvordan kan jeg slette apper jeg ikke lenger bruker?

Det er svært lett å slette en app fra smarttelefonen:

- > Åpne **Alle apper** og dra sidelengs ved nedre ende av listen. Der finner du tasten **Slette**.
- > Trykker du på den vises en tom boks ved siden av alle apper du har installert og som man kan slette.
- > Nå kan du velge ett eller flere apper der du kan trykke på den tomme boksen. Det vises en rød X i boksen.
- > Slettingen begynner når du velger den røde tasten **Slett** øverst på skjermen. Svar ja på ev. sikkerhetsspørsmål om du faktisk ønsker å slette appen.

Tips!

Det anbefales å av og til »rydde opp« og fjerne ubenyttede apper fra smarttelefonen for å frigjøre plass i minnet.

□ Google Assistant

Google Assistant hører på stemmen din. Denne funksjonen søker etter informasjon på Internett for deg, opplyser om avtalene dine eller starter apper på dine ordre.

Google taleinndata er praktisk for å gjennomføre rutineoppgaver per språkkommando. Men Google Assistant forstår også komplekse oppgaver. Du trenger ikke si "Vær 17. februar", men bare spørre "Hei, Google, hvordan blir været i morgen?"

Med litt øvelse kan du styre smarttelefonen med språkkommandoer.

> Hvordan bruker jeg Google Assistant?

Dette trenger du:

- Internettforbindelse (med Wi-Fi eller mobildata)
- En konfigurert Google-konto

Gå fram slik:

- > Trykk på Home-tasten litt lenger eller si: "Ok, Google" eller "Hei, Google".
- > Google Assistant åpnes og sier hvordan den kan hjelpe deg.
- > Still et spørsmål eller si en instruksjon.

> Hvilke spørsmål kan jeg stille?

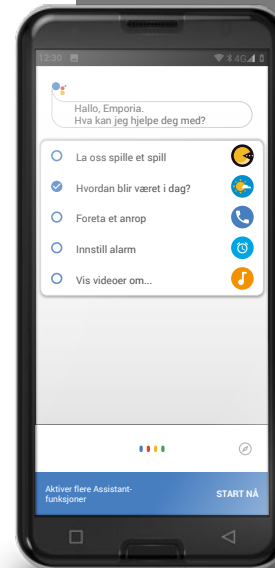
Følgende spørsmål viser for eksempel hva Google Assistant forstår og hvordan du kan formulere spørsmål:

- **Kart:** "Hvor lang tid tar en biltur fra Göteborg til Oslo?"
Ved siden av svaret viser også Google Maps den foreslåtte ruten.
- **Oversette:** "Hva heter 'Hvor er utgangen' på russisk?"
Du kan si enkeltord og hele setninger som spørsmål.
- **Begivenheter:** »Minn meg på å gjøre innkjøp om en time«.
En påminnelse opprettes og gis som varsel til riktig tid.
- **Lister:** »Skriv "Vask klær" på gjøremålslisten min
Slik kan du lage notater uten å måtte taste så mye.
- **Vær:** »Hvordan er været i London?«
Svaret gis både skriftlig og med tale.

> Hvordan slår jeg av Google Assistant?

Gå fram slik:

- > Trykk ned startskjermtasten på Android-telefonen eller nettbrettet eller si: "Ok, Google" eller "Hei, Google".
- > Trykk på nederst til høyre.
- > Trykk øverst til høyre på profilbildet ditt eller initialene dine > **Innstillinger** > **Assistent**
- > Velg smarttelefon eller nettbrett under **Assistent-enheter**.
- > Deaktiver Google Assistant.

Hva kan man gjøre med WhatsApp?

107 Hvordan bruker jeg WhatsApp?

108 Hvordan sender jeg en
tekstmelding med WhatsApp?

109 Hva mer kan jeg gjøre i WhatsApp?

110 Hvordan oppretter jeg en
gruppe med WhatsApp?

Hilsener fra fjerne strøk

Det er viktig å holde kontakten med familie og venner. Smarttelefonen gir mange nye muligheter til å kommunisere via sosiale medier og Messenger.

Tenk deg et **sosialt nettverk** som en gruppe mennesker som er i kontakt med hverandre via en Internettplattform (f.eks. **Facebook**, **Twitter**).

Med en **Messenger** sender du fremfor alt tekstmeldinger og bilder. Mange kan også brukes til å foreta anrop. Siden en Messenger sender meldinger via Internett, dekkes kostnadene av dataabonnementet eller Internetttilgangen. Du må ikke betale noe ekstra.

Med Messenger kan du også sette sammen enkelte **kontakter til grupper**. Har du satt familien din sammen til en gruppe, er det nok men én melding. Denne sendes automatisk til alle gruppemedlemmer. Betingelsen er naturligvis at alle bruker samme Messenger. En svært populær Messenger er f.eks. **WhatsApp**.

Tips!

Vær forsiktig med å dele personlige eller sensitive data på sosiale medier. "Internett glemmer aldri!".

Hvordan bruker jeg WhatsApp?

Er **Messenger**-programmet WhatsApp installert på smarttelefonen?

Hvis ikke, last det ned **App Installer** eller fra **Play Store**. *Les mer i kapittel »Google Play Store« fra side 100. En trinnvis veiledning med bilder fins på: www.emporia.eu/faq.*

Etter installasjonen fins WhatsApp helt nederst i listen **Alle apper**.

Er WhatsApp åpnet, er menypunktene øverst på skjermen

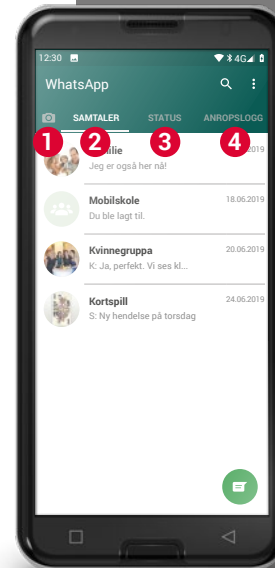
1 Bilde, **2 Chats**, **3 Status** og **4 Anrop**.

Informasjon om dine siste samtaler fins i **Anropsloggen** og **Chats**. Men begge menypunktene er tomme hvis du bruker WhatsApp for første gang.

Trykker du på indeksskortsymbolet i den grønne sirkelen, vises en liste over alle personer i telefonkatalogen som bruker WhatsApp.

Med WhatsApp kan du kun kommunisere med personer som også har installert WhatsApp på smarttelefonene sine. Spør familie og venner om hvilken Messenger de bruker.

Tips!

Utrykk følelsene dine med emojier også, ikke bare med tekst! Du finner disse små symbolene ved å trykke på smilefjessymbolet i inntastingsfeltet.

Hvordan sender jeg en tekstmelding med WhatsApp?

- › Klikk på **Chats** i WhatsApps startside og så på den grønne sirkelen nederst til høyre.
- › Nå kan du **søke etter kontakten** du ønsker å sende melding til. Kontaktene vises med samme navn som personen har i telefonkatalogen.
- › Du kan også søke etter den ønskede kontakten med søkefunksjonen . Bare **tast inn noen bokstaver**, så viser WhatsApp riktig kontakt. Trykker du på en kontakt, åpnes **Chat**¹⁾, altså samtalen med denne personen.
- › Trykk på inntastingsfeltet og skriv meldingen.
- › Send meldingen ved å trykke på pilsymbolet i den **grønne sirkelen** ved siden av inntastingsfeltet.
En melding vises i chatloggen så snart den er sendt. . Der ser du både meldingen din og kontaktpersonens svar.

WhatsApp viser den sendte meldingens status. Ser du en grå hake under den sendte meldingen, er meldingen på vei. Viser to grå hakker, har den kommet fram til kontakten. Viser to blå hakker har personen lest meldingen. Ser du et lite klokkesymbol, har meldingen ennå ikke begynt reisen. Kanskje har du ingen Internettforbindelse? WhatsApp fungerer kun med Internetttilgang!

1) Chat [Tsjætt]

Hva mer kan jeg gjøre i WhatsApp?

Du kan sende en talemelding hvis det tar for lang tid å skrive en tekst. Bruk **mikrofonsymbolet** **5** i den grønne sirkelen ved siden av inntastingsfeltet.

Slik tar du opp en talemelding:

- > Trykk og hold mikrofonsymbolet og snakk.
- > Talemeldingen sendes så snart du slipper tasten.

Ønsker du å sende et bilde eller en video med WhatsApp?

- > Åpne chatten med personen du vil sende til.
- > Trykk på **binderssymbolet** **4** i inntastingsfeltet og velg stedet der filen er lagret.
- > Velg en fil, f.eks. et bilde og send det. Bildet vises også i chatloggen.

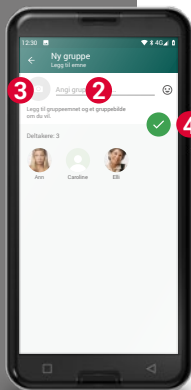
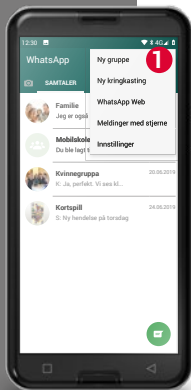
Med WhatsApp kan du foreta anrop gratis via Internett.

Klikk på telefonsymbolet **2** for en talesamtale eller kamerasymbolet **1** for en videosamtale.

Ikke vær redd for å prøve det!

Også innstillingene du kan åpne med trepunktssymbolet **3**, gir interessante muligheter: større skrift, forskjellige kommunikasjonsmuligheter, utformingen av WhatsApp-profilen din, m.m.

Hvordan oppretter jeg en gruppe med WhatsApp?

- Trykk på trepunktssymbolet på WhatsApps startskjerm for å opprette en gruppe. En meny åpnes, velg **Ny gruppe 1**. En ny skjerm åpnes.
- Velg personen du vil legge til gruppen din fra kontaktlisten.
- Trykk på den grønne sirkelen med haken hvis alle gruppemedlemmer er valgt.
Gruppen vises nå i listen over chats.
- Finn en navn på gruppen og skriv det i linjen **Angi gruppetema 2**. Du kan også tilordne gruppen et passende bilde. Klikk på symbolet **3** og søk etter et bilde. Trykk så på sirkelsymbolet med pilen. **4**.

Tips!

Du kan når som helst legge en kontakt til en eksisterende gruppe. Åpne gruppechatten, trykk på gruppenavnet i topplinjen og velg et annet gruppemedlem.

- Ferdig. Du har nå opprettet en gruppe du kan se under menyunktet **Chats**.

1) Installer WhatsApp på smarttelefonen.

---

2) Søk kontakt med en venn og skriv en tekstmelding.

---

3) Bruke emoticons i en tekstmelding.

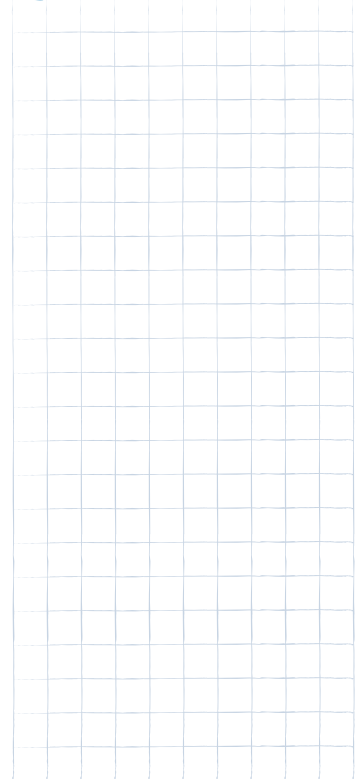
4) Send en talemelding.

---

5) Opprett en gruppe av venner eller familiemedlemmer.

Det jeg merker meg!

A vertical sheet of graph paper with a light blue grid. The top of the sheet has a decorative scalloped edge. The text "Det jeg merker meg!" is written in blue cursive at the top left of the grid.

Hvordan navigerer jeg med Google Maps?

- 115 Hvordan aktiverer jeg GPS-funksjonen på smarttelefonen?
- 116 Hvordan kan jeg bruke smarttelefonen som navigasjonsanordning?
- 117 Hvordan finner jeg en rute med navi-appen?
- 118 Hvordan kan jeg navigere til bestemmelsesstedet?

Veien er målet...

Alle kan av og til ha problemer med å finne fram dit man skal eller finne en bestemt adresse. Da er det spesielt praktisk at smarttelefonen også er en **navigasjonsanordning**. Om du er ute til fots, sykler eller kjører bil, smarttelefonen viser vei rett til målet.

Med det integrerte **GPS¹⁾-systemet** kan smarttelefonen finne det aktuelle stedet. GPS er et verdensomspennende lokaliseringssystem der en posisjon finnes ved hjelp av satellitter. For at smarttelefonene skal fungere perfekt, trenger smarttelefonen fri sikt til GPS-satellittene, altså til himmelen.

En ruteplanlegger trenger tre forskjellige **satellittsignaler** for å navigere nøyaktig. Skift posisjon hvis GPS-signalet forstyrres inne i bygninger eller i tett skog.

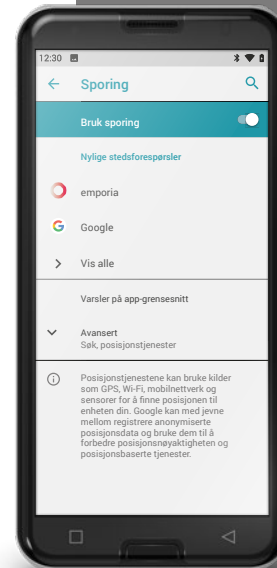
1) GPS [Tsjj Pi Ess] – Forkortelse for "Global Positioning System", norsk globalt posisjonsbestemmelsessystem

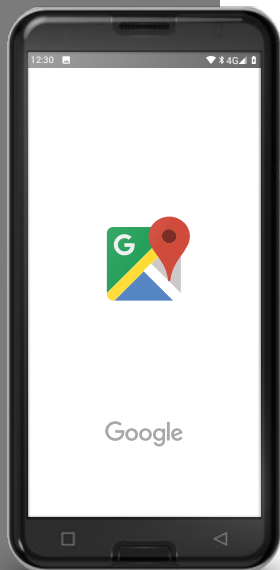
Hvordan aktiverer jeg GPS-funksjonen på smarttelefonen?

- › Åpne innstillingene og sett **Sted** på **på**.
GPS-lokaliseringens nøyaktighet kan bestemmes på tre måter:
- › Ved **Stor nøyaktighet** bestemmes posisjonen din via ulike kilder, f.eks. mobilnettverket eller Wi-Fi.
- › I **Energisparemodus** bestemmes posisjonen uten GPS, mindre nøyaktig.
- › I motsetning til dette bestemmes stedet utelukkende via GPS med **Bare for enheter**. Husk at inne i bygninger kan man kun i begrenset grad få kontakt med GPS-satellitter.

Tips!

Posisjonsbestemmelsen kan være til stor hjelp i en nødsituasjon. Ved aktiv GPS kan posisjonsbestemmelsen også brukes fra mange apper. Pass på om det trengs autorisasjon for sporing ved installasjon av apper. Sett derfor stedsmodusen på **av** når du ikke lenger trenger navigasjonsfunksjonen. Da sparer du batteri.

Hvordan kan jeg bruke smarttelefonen som navigasjonsanordning?

Etter at GPS er aktivert på smarttelefonen, trenger du kun en egnet app til å navigere.

Tips!

Google Maps er en bra og brukervennlig app. Du kan laste ned Google Maps gratis fra Google Play. Les mer i kapittel »Google Play Store« fra side 100.

Start Google Maps

- › Åpne Google Maps når det er installert.
- › Det kan forekomme ulike veiledninger og forespørsler når det åpnes for første gang. Les grundig gjennom dem før du samtykker.
- › Nå åpner appen Hjem-siden din og er klar til bruk.

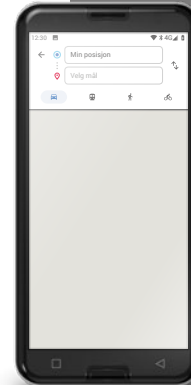
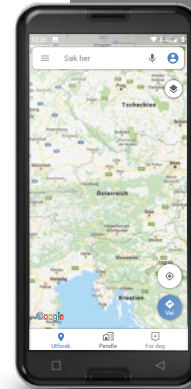
Hvordan finner jeg en rute med navi-appen?

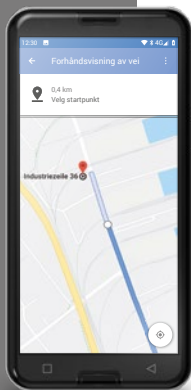
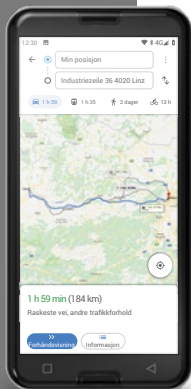
- > Åpne skjermen med **ruteplanleggeren** ved å klikke på dette symbolet .
- > Velg først **transporttype**:

 Bil	 Offentlig transport
 Sykkel	 Til fots
- > Klikk på **Velg start**, for å angi stedet der ruten begynner. Når du har aktivert GPS på smarttelefonen og har funnet stedet du er på, registreres dette som startsted.
- > Klikk på **Velg mål** for å angi ønsket måladresse. Smarttelefonen hjelper deg med å angi mål- og startadresse.
- > Etter at start- og måladressen er angitt, begynner søket etter ruten automatisk. Du kan også når som helst starte søket manuelt ved å trykke på **Søk**.
- > Ønsker du å gå et **skritt tilbake** i appen for å endre angivelsene, trykk på pilen øverst til venstre .
- > Nå vises anbefalt rute merket med blått. I tillegg vises alternative ruter i grått. Trykk på en grå rute hvis du ønsker å følge den.

Tips!

I Egenskaper kan du for eksempel angi at du ønsker å unngå veier med bomstasjoner.

Hvordan kan jeg navigere til bestemmelsesstedet?

- › Trykk på pilsymbolet **>>** nederst til høyre hvis du er fornøyd med ruten.
- › Nå føres du skritt for skritt til målet. Det gjeldende skrittet vises øverst på skjermen, påfølgende skritt like under.
- › Pilen **▲** viser stedet du er på for øyeblikket. Pilen beveger seg sammen med deg.
- › I tillegg til skjermvisningen meddeler smarttelefonen også ruten med lyd. Slik må du ikke hele tiden se på skjermen og er tryggere.
- › Har du studert ruten nøyaktig på forhånd eller har du trykket på skjermen ved et uhell, kommer du tilbake til navigasjonen ved å trykke på

Fortsette.

Tips!

Stol derfor aldri blindt på angivelsene i navi-appen! Smarttelefonen viser deg ruter som er basert på lagret kartmateriale. Hvis gatetrafikken er endret, varer det ofte en stund til endringene registreres i kartene.

1) Installer Google Maps fra Play Store.

---

2) Finn den aktuelle posisjonen din ved hjelp av Google Maps.

---

3) Søk etter en rute fra Gøteborg til Oslo med bilen.

---

4) Velg en alternativ rute fra Gøteborg til Oslo uten bomstasjoner.

Det jeg merker meg!

A vertical rectangular grid of graph paper with a light blue border and a grid of small squares. At the top left of the grid, the text 'Det jeg merker meg!' is written in blue cursive. The rest of the grid is empty.

Hva er oppdateringer, og må jeg da gjøre noe?

122 Oppdateringer fra Google Play Store

124 Emporia systemoppdatering

Det er best å være sikker...

I Info-Center er det regelmessige varsler om tilgjengelige oppdateringer. Mange smarttelefon-brukere er usikre på hva dette medfører og hva man skal gjøre.

□ Oppdateringer fra Google Play Store

Oppdateringer betyr at noe er nytt. Både operativsystemet Android, som er fundamentet for smarttelefonen, og alle apper, videreutvikles løpende. Disse tilpasningene er så tilgjengelige som oppdateringer i Play Store, og alle brukere informeres om aktuelle oppdateringer.

Er oppdateringer nødvendige. Skal jeg gjøre det?

Som regel er det fornuftig å holde operativsystemet og appene oppdaterte. Oppdateringer gir ikke bare bedre funksjonalitet, men utbedrer også sikkerhetsglipper som ikke fantes da du kjøpte telefonen.

Tips!

Tenk på at utvikling av skadeprogramvare som spyware eller virus ikke står på stedet hvil. Oppdateringer bedrer altså først og fremst sikkerheten.

Hvordan vet jeg hva oppdateringen forbedrer?

Du ser hva oppdateringen er til med symbolet og tekstlinjen i varselet.

- Ofte vises symbolet for Google Playstore . Det tilbys derfor oppdateringer for alle apper som du har installert fra Playstore.
- Teksten viser hvilken app som skal oppdateres.

Tips!

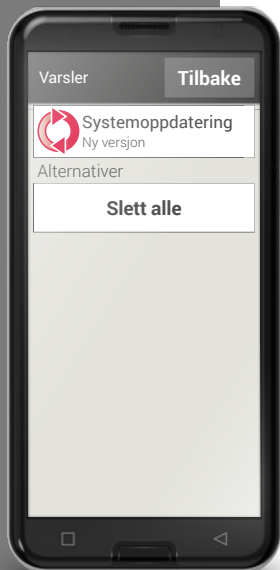
Mange apper, framfor alt de til operativsystemet, oppdateres automatisk. Da ser du varselet **Oppdatering utført**. Gjør i så fall ikke noe mer og slett varselet.

Hva skjer når jeg gjennomfører en oppdatering?

Trykk på varselet for å gjennomføre oppdateringen. Dataene for oppdateringen sendes til smarttelefonen og installeres via en internettforbindelse.

Tips!

En Wi-Fi-tilkobling er nyttig for oppdateringer for å spare mobildataforbruk.

□ Emporia systemoppdatering

Emporia videreutvikler programvare for smarttelefonen fortløpende og sender deg en melding om å foreta en oppdatering.

Det er viktig å gjennomføre denne oppdateringen! Ellers kan noen applikasjoner ikke lenger fungerer som de skal.

Hvordan gjennomfører jeg oppdateringen for emporia-grensesnitt og emporia-appene?

Det er ikke vanskelig å gjennomføre oppdateringen.

Bruk 15 minutter på å gå gjennom trinnene.

- Kontroller at batteriet ladenivå er på minst 30 %.
- Trykk på varselet for å oppdatere.
- Trykk på **KONTROLLERE OPPDATERING**.
Begynn å overføre tilgjengelige data ved å trykke på **LAST NED**.
- Klikk på **OPPDATER NÅ** for å installere oppdateringen etter at nedlastingen er fullført.
- En anvisning vises. Les den nøye og klikk på **OK**.

- › Oppdateringen begynner og kan ta noe tid. Smarttelefonen starter på nytt og gjennomfører oppdateringer på mange apper. Ikke avbryt denne operasjonen, heller ikke hvis det tar litt lenger tid!
- › Når oppdateringen er ferdig, får du et varsel om at installasjonen er fullført. Lukk denne meldingen med **OK**.

Hva skjer hvis jeg ikke gjennomfører en oppdatering?

Ignorerer og sletter du varsler om oppdateringer, er ikke smarttelefonen i topp moderne stand. Registrerte sikkerhetsglipper og funksjonsfeil er ikke utbedret.

Da får du nok et varsel om å gjennomføre en ventende oppdatering.

Kan en oppdatering også være skadelig?

Hver oppdatering trenger lagringsplass på smarttelefonen. Fremfor alt på eldre modeller kan det forekomme at operativsystemet og appene etterhvert tar så mye plass at smarttelefonen fungerer langsommere. Slett i så fall apper og andre data som bilder, videoer o.l. fra smarttelefonen for å frigjøre minne.

Hva må jeg passe på for at smarttelefonen min skal være sikker?

129 Varsler

130 Farer på Internett

E-poster 130; Surfe på Internett 131

132 Sørge for sikkerheten selv

Personvern 132;

Sikkerhet angående kostnader 133;

Beskyttelse mot misbruk 133;

Vern mot skade 134;

Helsevern 134;

Funksjonssikkerhet 134

Hvordan behandler jeg risiko?

Mye med smarttelefonen er nytt, derfor vet man ikke ofte hva man skal gjøre. Det er normalt at du føler deg usikker når du bruker teknologi du ikke er helt fortrolig med. Ikke la dette hindre deg i å bruke en smarttelefon og utnytte fordelene med Internett og mobil kommunikasjon! Følg disse anvisningene, så trenger du ikke lenger å være redd - du vil også lære sikkerhet på Internett!

Følg kontrollisten og still deg alltid disse to spørsmålene:

- **Hvor kommer dette varselet fra?**
- **Må jeg gjøre noe? Er varselet relevant for meg?**

I begynnelsen kan det virke brysomt å spørre om dette for hvert varsel. Men med tiden kan du raskt ta avgjørelser om de fleste varsler.

□ Varsler

Et vanlig spørsmål er hvor varslene i Info-Center kommer fra og hva du skal gjøre med dette.

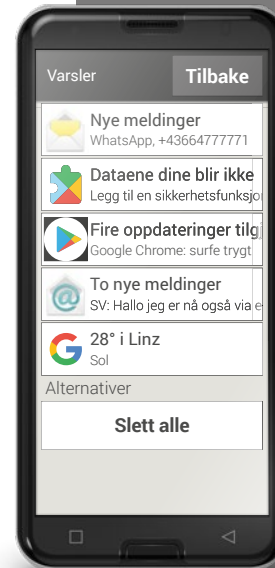
På smarttelefonen skjer det mye mer enn på tastetelefonen og smarttelefonen informerer om dette i form av varsler.

Et varsel kan være en beskjed om enhetens tekniske tilstand eller informere om en operasjon i en app: En beskjed om at...

- et Wi-Fi-nettverk har blitt funnet
- smarttelefonen har blitt koblet til en PC med en kabel
- du har et tapt anrop
- du har fått en melding (e-post, SMS, WhatsApp, ...)
- en oppført begivenhet snart finner sted
- f.eks. for en bedrift som ber om en evaluering
- en oppdatering er tilgjengelig eller har blitt gjennomført
- du har mottatt reklame

› **Kontrolliste for behandling av varsler**

- Hvor kommer dette varselet fra? – Symbolet og teksten gir anvisninger om appen som har sendt varselet.
- Må jeg gjøre noe? Er varselet relevant for meg?
Formuleringene i teksten viser om det dreier seg om en oppfordring (f.eks. om å logge seg på et Wi-Fi-nettverk) eller om varselet kun er informativt (f.eks. oppdaterer 4 Apps)

Tips!

Phishing-e-post?

"Phishing"¹⁾ er et konstruert engelsk ord som er dannet av passord (engl. password) og fiske (engl. fishing).

Phishing-e-poster har som regel blitt sendt med ett formål:

lokke fra deg passord eller bankinformasjon.

For ikke å gå i en felle, vær oppmerksom på følgende faresignaler på en e-post of følg kontrollisten.

☐ Farer på Internett

Har du ennå ikke brukt Internett? Kanskje er du bekymret over farer dette kan medføre. **Hvilke farekilder må man være oppmerksom på på Internett?**

E-poster

- Phishing-e-poster
- E-poster med malware (skadeprogramvare)

> **Kontrolliste i omgang med e-poster**

- Kjenner jeg avsenderen? Hvis ikke, vær forsiktig.
- I tilfelle ukjente avsendere:
  - Er det reklame?
Ikke trykk på noen lenke og slett e-posten.
  - Ønsker avsenderen noe av meg? Obs! Ikke la deg presse av trusler og krav. Ikke åpne vedlegg eller lenker, slett e-posten.
  - Spørres det etter fortrolig informasjon?
Er det mange rettskrivings- og grammatikkfeil i teksten? Blir du ikke tiltalt med navn, men for eksempel med "Kjære bruker/kunde". – Obs, phishing-e-post! Bør slettes umiddelbart.
- Åpne som regel IKKE e-postvedlegg fra ukjente avsendere

1) Phishing [Pisjng]

Surfe på Internett

- Reklameinnstillinger på Internettsider
- Gevinsttilbud og -spill
- Gratisprøver, gratistjenester
- Abonnementsfeller på nettsider

› **Kontrolliste for surfing på Internett**

- Har jeg trykket på en reklameinnstilling ved ein feil? – For det meste ufarlig, enkelt å lukke
- Burde jeg egentlig delta i dette spillet? Hva tjener den som tilbyr dette spillet?
Hvilken personinformasjon må jeg gi fra meg?
Hva må jeg godta for vannersjansen?
- Les også det med små bokstaver i tilfelle gratistilbud - ingenting er gratis, jeg betaler i det minste med informasjon!
- Ta i tvilstilfeller skjermbilder og henvend deg til gjeldende norske myndigheter ved betalingsopfordringer

Tips!

På følgende nettsider fins detaljert informasjon og anvisninger om farer på Internett:

www.watchlist-internet.at
www.onlinesicherheit.gv.at
www.saferinternet.at
www.oia.t.at

Tips!

Hvor kan jeg lese om flere farer, hvem hjelper i tilfelle skade?

www.watchlist-internet.at

Watchlist Internet

er en **uavhengig informasjonsplattform om internettbedrageri og feller på nett som ligner bedrageri fra Østerrike.**

Den informerer om aktuelt bedrageri på Internett og gir tips om hvordan man kan beskytte seg mot vanlig bedrageri. Ofre for Internettsvindel mottar konkrete anvisninger om videre skritt.

☐ Sørge for sikkerheten selv

Personvern

Som uerfaren Internett- og smarttelefonbruker tenker man fremfor alt på hva som skjer med informasjonen som sendes overalt med datatilkoblingen. Man hører alle slags skrekkehistorier om datamisbruk. Følg disse anvisningene:

- › Ikke legg ut **sensitive personlige data eller bilder** av deg selv på sosiale medier som Facebook. Internett glemmer aldri!
- › Slå av **GPS-sporingen** når du ikke bruker noen navigasjonsapp. Slik unngår du å bli sporet av installerte apper og sparer batteri.
- › Ikke la appene dele stedsinformasjonen din, dette tjener for oftest **skjulte reklameformål**. Kjenner man til dine andre oppholdssteder kan man utlede hobbyer, yndlingsaktiviteter eller personlige interesser. Dermed kan man sende deg skreddersydd reklame.
- › Ikke la **fremmede** installere apper på smarttelefonen, og ikke etterlat mobilen uten tilsyn på offentlige steder. Det fins **spionapper** som blir usynlige etter at man har installert dem.
- › Ikke åpne e-poster eller vedlegg fra ukjente avsendere, det kan være en **phishing-e-post**.

Sikkerhet angående kostnader

I begynnelsen er man ofte redd for å påføre seg store kostnader ved feil bruk av smarttelefonen. Men du vet hva du må passe på: **Abonnementet** må omfatte en **datapakke**! Da kan du gå inn på Internett, og dataoverføringen via mobilnettet skjer til fastpris.

Du kan også lett unngå kostnadene ved **roaming** i utlandet.

Slå av mobildata og bruk kun Internett via Wi-Fi.

Velg fortrinnsvis **gratisapper** når du laster apper ned fra Play Store.

Pass før installasjonen på om du ikke etterhvert må betale for en app som i utgangspunktet var gratis.

Beskyttelse mot misbruk

Hva skjer når smarttelefonen blir stjålet? Forøvrig er **SIM-kortet** beskyttet med en **PIN-kode** som er nødvendig for å låse opp smarttelefonen etter at den er slått på. Dermed hindres det at andre ringer og surfer på din bekostning.

En tyv kan skifte ut SIM-kortet og bruke smarttelefonen igjen.

Du kan beskytte deg mot dette ved å aktivere **skjermlåsen** og angi en **personlig kode**.

Tips!

Noter både koden på SIM-kortet og låsekoden for skjermen og ta godt vare på dem. Glemmer du kodene, kommer du deg heller ikke inn på smarttelefonen!

Tips!

Du kan føle deg trygg hvis du bruker smarttelefonen ansvarsfullt, bevisst, med sunn fornuft og følger disse rådene.

Vern mot skade

Skjermen er den viktigste delen av en smarttelefon. Du kan beskytte glassoverflaten mot riper og fallskader med et **beskyttelsesbelegg**. For emporia-smarttelefonen fins det **deksler eller etuier** som ikke bare gir mobilen et personlig preg med også beskytter den.

Helsevern

Moderne mobiler må oppfylle høye standarder for å overholde **helseforskrifter**. Du kan selv bidra til å beskytte deg mot stråling:

- › Ikke hold mobilen mot øret mens **forbindelsen opprettes**. Da er strålingen sterkest.
- › Bruk **øretelefoner** ved lengre samtaler.
- › Bruker du **pacemaker**, ikke ha mobilen i nærheten av hjertet - f.eks. i venstre brystlomme på en jakke.

Funksjonssikkerhet

Gjennomfør ventende oppdateringer, slik utelukker du ev. sikkerhetsglipper eller feilfunksjoner.

Les mer i kapittel »Hva er oppdateringer, og må jeg da gjøre noe?« fra side 121.

Har du lest gjennom hele veiledningsboken fra begynnelse til slutt?

Gratulerer! Nå kan du ikke bare bruke emporia smarttelefon, men du har også skaffet deg stor bakgrunnskunnskap om Internett!

Selvsagt har du spørsmål.

Bare slå opp i veiledningsheftet. Eller finn ut mer på hjemmesiden vår www.emporia.eu/app.

Der kan du gratis laste ned mer enn 50 forskjellige trinnvise anvisninger om vanlig bruk.

Bare tenk at øvelse gjør mester!

Prøv ut nye apper, del bilder med dine kjære eller bruk navigasjonsfunksjonen for moro skyld, også når du vet veien.

Det aller viktigste er:

Ha det gøy med emporia-smarttelefonen.

Vennlig hilsen
Eveline Pupeter
emporia Telecom

